שיד א הכהנים חשודים וכו' עד להכשילו שיפול בו. כל זה מיירי בבכור דכ"ע ידעי מה שהוא בכור וליכא למימר מה לי לשקר כמו שימצאר בסמוך והכי איתא בפרש"י בפרק כל פסולי המוקדשין (דף ל"ג ד"ה דאם כן) ומשמע מדלא פסל אלא אשתו שהיא כגופו מכלל דאשה דעלמא מהימנא וכן כתב הרמב"ם בפ"ב מהלכות בכורות (הט"ו) וכן פירש מ"ת יוסף:

ב ומ"ש ורועה כהן נאמן וכו'. [א] כהן חכם שעושה דבר שנראה כמערים כדי שיפול בו מום: [ב.א ג–ה] מי נאמן להעיד על הבכור שנפל בו מום מעצמו: [ב.ב] היה הכהן ובני ביתו בחוץ ונכנס הבכור לביתו ויצא עם מום: [ו–ח] אימתי יש לכהן נאמנות במום בכור: [ט] ישראל שאמר נתתי בכור זה לכהן במומו [והיה] קטן והגדיל: [י] ישראל שיש לו ספק בכור נאמן לומר שנפל בו מום מעצמו: [יא] אם רואין בכור ודאי לישראל ואין כהן עמו:

סימן שיד

פרטי רמזי דינים המבוארים בזה הסימן

א הכהנים חשודין להטיל מום בבכור מפני שיש להם בו טורח גדול (ה) לטפל בו עד שימות א) (ב) ואפילו אם היה חכם ויושב בישיבה אם עשה דבר שנראה כמערים כגון שנתן לבכור שעורים בסל בענין שכשיבא לאכלם נפגם שפתו או כיוצא בזה אין לשוחטו על אותו המום לפיכך כל מום שראוי לבוא בידי אדם אין שוחטין אותו עליו עד שיעידו בו שמעצמו נפל בו: ג ומיהו כהן יכול להעיד לחבירו על בכור שלו ולא חיישינן שמא מעיד לו שקר כדי שיעידנו גם כן פעם אחרת: ד ואפילו בנו ובתו מעידין לו חוץ מאשתו שהיא כגופו: ה ואפילו עד אחד סגי בהכי ועד מפי עד: ב (ג) ורועה כהן נאמן להעיד עליו [ו] בעוד שהוא ברשות ישראל. (ד) והרמב"ם פסל רועה כהן להעיד עליו

שיד א הכהנים חשודים להטיל מום בבכור מפני שיש להם טורח גדול בו. נפרק כל פסולי המוקדשין (לה.): ומ"ש אפילו אם הוא חכם ויושב בישיבה אם עשה דבר שנראה כמערים וכו' אין לשוחטו על אותו המום. סס (לו.) עובדא דרבי לדוק ומסקנא דר"ג ורבי יהושע דלא חילקו בין מכר לעם הארץ והכי איסיקנא נמי בסוף יומא (עא.) ומ"ש לפיכך כל מום שראוי לבוא בידי אדם אין שוחטין אותו עליו עד שיעידו שמעצמו נפל בו. גם זה סס (בכורות לה.):

ג ומ"ש ומיהו כהן יכול להעיד לחבירו על בכור שלו וכו'. פלוגתא דתנאי (לה.) ואסיקנא דהלכה כרשב"ג דאמר נאמן הוא על של חבירו ואינו נאמן על של עצמו ג):

ד ומ"ש ואפילו בנו ובתו מעידין לו. גם זה סס פלוגתא דתנאי ואיפסיקא הלכתא כרשב"ג דאמר אפילו בנו ואפילו בתו נאמנין: ומ"ש חוץ מאשתו שהיא כגופו. סס ודוקא בנו ובתו אבל אשתו לא מאי טעמא אשתו כגופו דמיא:

ה ומ"ש ואפילו עד אחד סגי בהכי ועד מפי עד ד). מסקנא דגמרא סס (לו.). וכתב הרמב"ם (פ"ב הט"ו) דאשה נאמנת ה) ומשמע דליף הכי מדאמרינן אשתו כגופו הא אשה דעלמא מהימנא:

ב ומ"ש ורועה כהן נאמן להעיד עליו בעוד שהוא ברשות ישראל והרמב"ם פסל רועה כהן להעיד עליו בעודו בבית ישראל

פרישה

שיד (ה) שיטפל בו עד שיומם אפילו. כן צריך לומר: (ב) אפילו אם הוא חכם ויושב בישיבה אם עשה דבר שנראה וכו'. סס בגמרא אמרו דלא מילקו בין מכר לעם הארץ והא דהאמילו בסל עובדא סס בת"ח ונראה לרבותא כתב כן לא מינעיא אם מצא מום בבכור ולא ידעינן היאך נעשה דמשדינן דהכהן עשהו מדיס אלא אפילו ראיו שהמוס בא לו מחמת שהאכילו שעורים בסל דלא עשהו מדיס והוה אמינא דלא נחשדוהו לו שעשהו בערמה קמ"ל אבל אין לומר דמסתמא אין נחשוד הת"ח אם לא בחקוס ערמה דהא אמרו דלא מילקו בין מכר לע"ה ב): (ג) ורועה כהן וכו' בעוד שהוא. ר"ל הבכור: (ד) והרמב"ם פסל רועה כהן להעיד עליו וכו'.

דרישה

דתימא נגזור דילמא יצא רוב ראשו וקשדי ביה מומו ואימא הכי נמי אפילו הכי הא עדיפא מדאתי ביה לידי גיזה ועבודה ופרש"י שאם לא יטיל בו מום יצטרך להשהותו עד שיפול בו מום ואדהכי והכי יכשל בגיזה ועבודה עכ"ל ומכאן משמע דמ"ש מותר להטיל קודם שיצא לאויר העולם איירי ביצא מיעוט ראשו וכדקאמר רבא כגון גדי באזניו וכו' כג) דאל"כ קשה מאי למימרא למה לן למיחש ליצא רוב ראשו וכן פרש"י שם ודו"ק ומהאי טעמא דנתן הגמרא דשמא יכשל בגיזה ועבודה כתב נמי רבינו בסימן ש"כ (רסא.) דבזמן הזה מצוה לשתף עם העכו"ם באזנו קודם שיצא לאויר העולם כדי לפטרו מהבכורה אף על פי שמפקיע קדושתו הכי עדיף טפי כדי שלא יבוא לידי מכשול ליהנות ממנו בגיזה ועבודה וכן כתב רבינו להדיא בסימן ש"כ דמהאי טעמא מותר למכרו לעכו"ם:

חדושי הגהות

שיד [ו] בעוד שהוא ר"ל הבכור (פרישה):

הגהות והערות

כג) **נראה** דאתי לאפוקי משיטת הב"ח בסו"ס שיט שכתב שלרמב"ם שפסק כרב הונא דלמפרע הוא קדוש אסור להטיל מום אף ביצא מיעוט ועיין ש"ך ס"ק ח:

שיד א) **מלשון** זה רוצה הרי"ט אלגזי בסימן מז (דף מז עמודה ב ד"ה והנה) לדייק שדוקא בזה"ז אין כהנים נאמנים דיש להם טורח לטפל בו עד שיומם או שיומת אבל בזמן הבית לא שייך טעם זה כיון דראוי להקרבה וכתב שם "ויש לדחות דלא נקט אלא טעם דשייך בזה"ז משא"כ בזמן שבהמ"ק קיים שייך טעם אחר משום דאית ליה פסידא ע"י הקרבה" וכו' ועיי"ש שהוכיח מרש"י (לקמן לו: במשנה ד"ה הכל נאמנין) שדוקא בזה"ז אינם נאמנים וכדבריו כתב רש"י להדיא ביומא עח. ד"ה כהנים וז"ל "כהנים חשודין על מומי הבכור להתיר את האסור ואף להטיל בו מום לפי שהבכור בזמן הזה אין לו תקנה אלא אם כן יש בו מום ועל הכהן ליטפל בו משיתנהו לו לשומרו ולזונו" וכו'. ודע דברוב הדפוסים גרסינן כאן עד שימות (ודלא כדפוס דיהרנפורט שגרס עד שיומת). ובדפוסי שלוניקי וואדי אל חיג'ארא ובכת"י לונדון ופריז ובטור שבדפו"ר פרישה וכ"ה בדפוס וילנא הגירסא כאן עד שיומם ועיין פרישה כאן:

ב) **כדבריו** ניתן לדייק ברש"י שכתב שם על הגמרא "כלום חילקנו בין כהן חבר לעם הארץ" ח"ל "ומי חשידנא אנא למישדי ביה מומא בכוונה ככהן עם הארץ" משמע שגם חבר חשוד להטיל מום בכוונה ולא רק במקום דאיכא למיחש להערמה. ועיין בזה עוד בנקודות הכסף כאן: ג) **החזו"א** בדמאי פרק י ס"ק ד' הקשה שהרבה משניות סתמו שהחשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו (דמאי פ"ד מ"ז, ופ"ד מ"ה, ובכורות דף כט: ושם ל.) וא"כ מאי שנא הכא שע"ה נאמן על של חבירו ותירץ שלפיכך דעת הראב"ד (מעשרות פי"ב הי"ז) שדוקא לענין מטיל מום בבכור קבעו הלכה כרשב"ג שהוא קנס אבל לשאר איסורין חשוד אין מעיד וסתם לן תנא בבכורות כר' מאיר. והגר"א ביו"ד סי' קיט (ס"ק יח) לא ניחא ליה לחלק בהלכתא דכיון דקיי"ל כרשב"ג משמע בכל מאי דפליג אר"מ אלא חילק ברשב"ג גופיה שאין דברי רשב"ג אלא בסתם עם הארץ ובסתם כהן אבל בידוע שהוא עובר עבירה בזה מודה רשב"ג והיינו מתניתין (שם ל, א) וממשיך החזו"א בס"ק ו ואומר אבל הרמב"ם פסק כרשב"ג אף בעובר עבירה ודאי כמש"כ פי"א מה' עדות (ה"ח) ובפי"ב מה' מעשר (הי"ז) ואפ"ה פסק לכולהו מתניתין ובריתא ונתקשו בזה כל המפרשים ז"ל וחילק החזו"א בין חשוד שידוע אם הוא איסור או היתר לחשוד שאינו יודע שפיר אז יש לחוש שסומך על המוכר ואינו חש להעיד ועיי"ש שהאריך בזה: ד) **על הא** דאיבעיא בגמרא עד מפי עד מהו לעדות בכור שחלקו בזה רב אסי ורב אשי ביאר הראשית בכורים (ריש דף לו) את טעמו של רב אסי שאסר דיש להבין מאי שנא מכל האיסורים שבתורה דסמכינן על עד מפי עד ותירץ כיון שהתרת בכור צריך מומחה הרי זה כמו בי"ד שעד מפי עד פסול ועיי"ש שביאר את טעמו של רב אשי שמתיר: ה) **השו"ע** בסעיף ה כתב "אפילו אשה נאמנת לומר בפני נפל מום זה מאליו וישחט עליו" והוא לשון הרמב"ם, וכתב ע"ז הרע"א בחדושיו וז"ל "הראנ"ח בת' (ח"א סי' כב) דקדק מאריכות לשון זה מדלא נקט בקיצור אפילו

לאחזוקינהו. נמשנתינו מי אמר ר"מ[ג] *חשוד לדבר אחד חשוד לכל התורה כולה היכא דמוחזק לן דעובר על דבר א': לעדות בכור. להעיד שלא הטיל בו מום זה בכוונה: לעדות אשה. שמת בעלה במדינת הים: תני אלא לעדות שאשה כשרה[ג]. ובעדות בכור

אימר דא"ר מאיר לחששא לאחזוקינהו מי אמר *איבעיא להו עד מפי עד מהו לעדות בכור רב *אסי אסר ורב *אשי שרי א"ל רב אסי לרב אשי והא *תנא דבי מנשה "אין "עד מפי עד כשר אלא לעדות א) האשה תני אלא לעדות שהאשה כשרה לה בלבד רב יימר אכשר עד מפי עד בבכור קרי עליה מרימר יימר שרי בוכרא והלכתא "עד מפי עד כשר לעדות בכור א"ר אילעא "לא היו מוחזקין בו שהוא בכור ובא אחד ואמר שהוא בכור ומומו עמו נאמן מאי קמ"ל שהפה שאסר הוא הפה שהתיר תנינא *"האשה שאמרה אשת איש הייתי וגרושה אני נאמנת שהפה שאסר הוא הפה שהתיר מהו דתימא התם הוא דאי בעיא לא אמרה אבל הכא דלא סגיא דלא אמרה דקדשים בחוץ לא אביל אימא לאהפה שאסר הוא ג) קמ"ל דאי משום הבי הוה שדי ביה מומא דניכר ואביל ליה מתקיף לה מר בר רב אשי מאי שנא *מההוא גברא דאוגר ליה חמרא לחבריה וא"ל לא תיזיל באורחא דנהר פקוד דאיכא מיא זיל באורחא דנרש דליכא מיא אזל באורחא דנהר פקוד ומית חמרא ואתא וא"ל באורחא דנהר פקוד אזלי ומיהו מיא לא הוו ג)*ואמר רבא *מה לו לשקר אי בעי אמר באורחא דנרש אזלי ואמר אביי "מה לו לשקר במקום עדים לא אמרינן הכי השתא התם ודאי איכא מיא ז)*התם ודאי שדי ביה מומא חששא הוא ובמקום חששא אמרינן מה לו לשקר יתיב רבינא וקאמר להאי שמעתא בלא גברא א"ל רבא זוטי לרבינא אגן משמיה דר' אילעא מתנינן לה רבי צדוק הוה ליה בוכרא רמא ליה שערי בסלי *[נסריה ה) כיילי ערובה ערבה קלופה] בהדי דקאביל איבזע שיפתיה אתא לקמיה דרבי יהושע אמר ליה כלום חילקנו בין חבר לעם הארץ אמר לו רבי יהושע הן אתא לקמיה דרבן גמליאל אמר ליה ז) חילקנו בין חבר לעם הארץ אמר ליה רבן גמליאל "לא אמר ליה והא רבי יהושע אמר לי הן *אמר לו המהן עד ז) שיעלו בעלי תריסין לבית המדרש כיון שנכנסו לבית המדרש עמד השואל ושאל כלום חילקנו בין חבר לעם הארץ א"ל רבי יהושע לאו א"ל רבן גמליאל והלא משמך אמרו לי הן ח)יהושע עמוד על רגליך ויעידו בך עמד רבי יהושע על רגליו ואמר היאך עשאה אילמלי אני חי והוא מת יכול החי להכחיש את המת עכשיו שאני חי והוא חי היאך ט) יכול להכחיש את החי והיה ר"ג ט) ג) עומד ודורש ור' יהושע עומד על רגליו עד שריננו כל העם ואמרו י) לחוצפית המתורגמן עמוד ועמד: **מתני'** יאנמן הכהן לומר הראיתי בכור זה ובעל מום הוא: **גמ'** אמר רב יהודה אמר רב יאנמן הכהן לומר בכור זה נתן לי ישראל במומו מאי טעמא ג) כל מילתא דעבידא לאיגלויי לא משקרי בה אנשי אמר ח) רב אשי אף אנן נמי תנינא נאמן הכהן לומר הראיתי בכור זה ובעל מום הוא מאי טעמא לאו משום דאמרינן כל מילתא דעבידא לאיגלויי לא משקרי בה אנשי התם הוא דקדשים בחוץ לא אביל אבל הכא כיון דחשידי חשידי מתיב רב שיובי *"האומר למי שאין נאמן על המעשר קח לי ממי שהוא נאמן או ממי שהוא מעשר אינו נאמן אמאי נימא כל מילתא דעבידא לאיגלויי לא משקרי בה אנשי שאני התם דאית

אימר דא"ר מאיר לחששא לאחזוקינהו מי אמר *איבעיא להו עד מפי עד מהו לעדות בכור רב *אסי אסר ורב *אשי שרי א"ל רב אסי לרב אשי והא *תנא דבי מנשה "אין "עד מפי עד כשר אלא לעדות א) האשה תני אלא לעדות שהאשה כשרה לה בלבד רב יימר אכשר עד מפי עד בבכור קרי עליה מרימר יימר שרי בוכרא והלכתא "עד מפי עד כשר לעדות בכור א"ר אילעא "לא היו מוחזקין בו שהוא בכור ובא אחד ואמר שהוא בכור ומומו עמו נאמן מאי קמ"ל שהפה שאסר הוא הפה שהתיר תנינא *"האשה שאמרה אשת איש הייתי וגרושה אני נאמנת שהפה שאסר הוא הפה שהתיר מהו דתימא התם הוא דאי בעיא לא אמרה אבל הכא דלא סגיא דלא אמרה דקדשים בחוץ לא אביל אימא לאהפה שאסר הוא ג) קמ"ל דאי משום הבי הוה שדי ביה מומא דניכר ואביל ליה מתקיף לה מר בר רב אשי מאי שנא *מההוא גברא דאוגר ליה חמרא לחבריה וא"ל לא תיזיל באורחא דנהר פקוד דאיכא מיא זיל באורחא דנרש דליכא מיא אזל באורחא דנהר פקוד ומית חמרא ואתא וא"ל באורחא דנהר פקוד אזלי ומיהו מיא לא הוו ג)*ואמר רבא *מה לו לשקר אי בעי אמר באורחא דנרש אזלי ואמר אביי "מה לו לשקר במקום עדים לא אמרינן הכי השתא התם ודאי איכא מיא ז)*התם ודאי שדי ביה מומא חששא הוא ובמקום חששא אמרינן מה לו לשקר יתיב רבינא וקאמר להאי שמעתא בלא גברא א"ל רבא זוטי לרבינא אגן משמיה דר' אילעא מתנינן לה רבי צדוק הוה ליה בוכרא רמא ליה שערי בסלי *[נסריה ה) כיילי ערובה ערבה קלופה] בהדי דקאביל איבזע שיפתיה אתא לקמיה דרבי יהושע אמר ליה כלום חילקנו בין חבר לעם הארץ אמר לו רבי יהושע הן אתא לקמיה דרבן גמליאל אמר ליה ז) חילקנו בין חבר לעם הארץ אמר ליה רבן גמליאל "לא אמר ליה והא רבי יהושע אמר לי הן *אמר לו המהן עד ז) שיעלו בעלי תריסין לבית המדרש כיון שנכנסו לבית המדרש עמד השואל ושאל כלום חילקנו בין חבר לעם הארץ א"ל רבי יהושע לאו א"ל רבן גמליאל והלא משמך אמרו לי הן ח)יהושע עמוד על רגליך ויעידו בך עמד רבי יהושע על רגליו ואמר היאך עשאה אילמלי אני חי והוא מת יכול החי להכחיש את המת עכשיו שאני חי והוא חי היאך ט) יכול להכחיש את החי והיה ר"ג ט) ג) עומד ודורש ור' יהושע עומד על רגליו עד שריננו כל העם ואמרו י) לחוצפית המתורגמן עמוד ועמד: **מתני'** יאנמן הכהן לומר הראיתי בכור זה ובעל מום הוא: **גמ'** אמר רב יהודה אמר רב יאנמן הכהן לומר בכור זה נתן לי ישראל במומו מאי טעמא ג) כל מילתא דעבידא לאיגלויי לא משקרי בה אנשי אמר ח) רב אשי אף אנן נמי תנינא נאמן הכהן לומר הראיתי בכור זה ובעל מום הוא מאי טעמא לאו משום דאמרינן כל מילתא דעבידא לאיגלויי לא משקרי בה אנשי התם הוא דקדשים בחוץ לא אביל אבל הכא כיון דחשידי חשידי מתיב רב שיובי *"האומר למי שאין נאמן על המעשר קח לי ממי שהוא נאמן או ממי שהוא מעשר אינו נאמן אמאי נימא כל מילתא דעבידא לאיגלויי לא משקרי בה אנשי שאני התם דאית

ח) נ"מ אל יהושע מי' נ"ק וכ"ה בנרמות ג) נ"מ יושב ג) [נ"ה כנ: קמ"ו]

אמר דא"ר מאיר לחששא מ"ל דלא אמרינן לן כוותיה כנ) אלא אפילו במוחזק עובר על דבר א' לא הוי חשוד על כל התורה כולה ואע"ג דבפרק זה בורר (סנהדרין דף מז:) אמר אביי עבריין אוכל נבלות להכעיס פסול לעדות ומוקים לה כרבי מאיר וקיימא לן כוותיה דהוא מיע"ל קג"ס הייט דוקא לענין עדות דרחמנא אמר אל תשת רשע עד לאכל נבלה מילי לא תשיר ומיהו ר' מאיר דקאמר התם עד זומם פסול לכל התורה כולה ה"נ הוה מלי למימרא אחד מתאר דבריה ולא נקט עד זומם אלא לאפוקי מדר' יוסי דאפילו עד זומם נמי מכשר לדיני נפשות כשהחזיר בדיני ממונות: **ואמר** רבא מה לו לשקר · רבה גרסינן שהיה רבו של אביי ולא רבא ג) דרבא איתא ליה בהדיא בחזקה הכתיב (נ"ב דף נ:) דמה לו לשקר במקום עדים לא אמרינן דאמר דאביי ורבא לא סבירא להו הא דרב חסדא ט': **בא** לפני רבן גמליאל אמר ליה לא · כ) והלכה כן הוא דאין חילוק בין חבר לעם הארץ דבפרק בתרא דיומא (דף פח·) גבי ר' יוסי בן זימרא דהכן הוה ומיבעיא ליה לא הלכה כר' מאיר דאמר חשוד על הדבר לא דבו ולא מעידו לא כרבנ"ג דאמר נאמן על כל הבירו ש"מ דלרבי מאיר לא היה מהיר אע"פ שהיה חבר: **עמוד** הטולא ושאל · כפ' נערה בנדרים בירושלמי דרים מדכתיב ונעמדו שני האנשים בריב"ו דשואל הלכות ואגדות ערך לעמוד: **עמוד** על רגליך ויעידו בך · לא גרסי' ויעידו בך לא כאן ולא *בפרק תפלת השחר כ) ברכיה (נרכות מז:) דמה עדות שייך כאן אלא בסנהדרין ברים פרק כהן גדול (דף יפ·) גרסינן ליה נבי מעובדא דיעלי ט) ואנב פסקוא דהתם נכתב כאן: **היאך** היה יכול להכחיש הרי · לומר סבור הייתי להעלים ואני יכול ובקונטי פירש דוהלי כך אמרתי וחזרתי בי ולא"ל מז) כן דבפרק תפלת השחר (נרכות דף מז:) פסק שם הלכה כמותו · **רבי** תולפית המתורגמן · מעבירה הרוני מלכות והלכתא

[מ"ר בנלון כ"ש פלב]

[מ"ר גילסת הרא"ש]

רבינו גרשום

אימור דאמר ר' מאיר דהשוד על הדבר לחששא בעלמא בשמא חשיד לא חזוק נהו נמי דודאי חשידי לא אמרינן הלכך לא הטילו לכל התורה וכשירין למיתן: לעדות שהאשה כשרה לה · דאשה כשרה לעדות בכור מראמרי' אפילו בנו אפי' בתו · מהו דתימא התם הוא · נבי אשה דאמרינן הפה שאסר הוא שהתיר דאי בעיא לא אמרה מידי ולא מחזקינן לה באשת איש דליכא דידע: אבל הכא · נבי בכור לא סני דלא אמרה דלא מסהיד דכיון דידע דבכור הוא דקדשים בחוץ נבי לא אביל אלא א"כ יעיד עליו שהוא טום לא נימא הפה שאסר הוא שהתיר קס"ל דאמרינן דכיון דיכול למישדי ביה סמא דמינכר הראי דמום קבוע ולא שדא אמרינן הפה שאסר הוא שהתיר: מה לי לשקר בשקום עדים לא אמרינן · דאגן מהדי דאורחא דנהר פקוד לעולם איכא מיא והכא נמי כיון דידעינן דבהני חשידי אסורי לא נימא הראי כהן דבא ואמר בכור הוא ומומו עמו מי ידעינן וראי דאיהו שדא ביה מומא חששא בעלמא הוא ובמקום חששא אמרינן הפה שאסר הוא שהתיר: נצרון הוצין · נצרון של ערבה קלופה שהן דקין וחדין: חלקנו בין דבר לע"ה · דאש"ג דע"ה חשיד למיגנב מום לבכור כראמר בעליו עמנו מעידין אי לא לא [כהן] חבר לא חשיד לא למיגנב מום ולמימר שדעינן אי לא לא [כהן] חבר לא חשיד ושלא מדעתו היה מצינא לאסתרוי עליה אי לא א"ל ר' יהושע חזן: בעלי תריסין · חכמים: עמוד השואל · ר' יהושע לא · דלא רצה להורות הלכה לפני ר"ג: עמוד · שתוק: ואיינו דאמר בברכות (אתא) בכורות צעירה: דעבידא לאיגלויי · דמצי לאסתרוי מילתא דעבידא לאיגלויי · דמצי לאסתרוי מילתא דעבידא לאיגלויי · דמצי לאסתרוי מילתא

ד י היה הבכור רודפו ובעט בו ועל ידי כן עשה בו מום מותר לשחטו עליו (ו) ז י ואפי' בעט בו לאחר (ז) שניצל ממנו:

ה [ח] ח דבר תורה בכור שנפל בו מום עובר (ז) מותר להטיל בו מום קבוע [ט] (ז) אבל חכמים אסרוהו:

ו [י] ט בכור שאחזו דם יקיו ובלבד שלא יתכוין לעשות מום י ואם נעשה בו (ח) מום בהקזה זו הרי זה נשחט עליו:

ז ח יא מותר להטיל מום בבכור [יא] בזמן הזה (ט) קודם (ז) שיצא לאויר העולם:

שיד מי נאמן על הטלת מום בבכור.

וכו יא סעיפים:

א א (א) א הכהנים (ג) חשודים להטיל מום בבכור

[א] ב אפי' אם הוא חכם ויושב בישיבה [ב] אם עשה דבר שנראה כמערים כגון שנתן לבכור שעורים בסל בענין שכשיבא לאכלם יפגם שפתו או כיוצא בזה אין לשחטו על אותו המום.

[ג] ולפיכך כל מום שלאו לגא בידי אדם אין שוחטין אותו עליו עד שיעידו שמעצמו נפל בו (טור):

ב ג כל המומין הראוים לבא בידי אדם נאמן הרועה עליהם לומר מאליהם נפלו ולא נעשו בכונה וישחט עליהם [ד] ב במה דברים אמורים כשהיה הרועה (ג) ישראל והבכור ביד הכהן אבל אם היה הרועה כהן והבכור עדיין הוא ביד בעליו הישראל הרי זה אינו נאמן וחושדין אותו שמא הוא הטיל בו כדי שיתננו לו ג [ה] וי"א דרועה כהן נאמן על בכור של ישראל ויש להקל (טור בשם הרא"ש והרמב"ן):

ג [ו] ד כהן שהעיד לכהן אחר שמום זה מאליו נפל נאמן [ז] ואין חוששין להם ד שמא הם גומלים זה את זה:

ד (ב) ה אפי' (ג) (א) בניו ובני ביתו של כהן מעידין לו על הבכור אבל י לא אשתו מפני שהיא כנופו:

ה י עד שהעיד מפי עד אחר שמום זה נפל שלא לדעת נאמן ח אפילו אשה נאמנת לומר בפני נפל מום זה מאליו וישחט עליו:

בזה והלא משוד להטיל מום בעצמו ק"ו שיאמר לעובד כוכבים להטיל בו מום ושם בספקי מהרא"י כתוב דין זה בישראל שיש לו ספק בכור ע"כ נ"ע גבי כהן בזה: **ד** (ו) **ואפי' בעט בו לאחר שניצל ממנו.** לענין הוא דקא מדכר וכוונתו להנקם לחוד וזה דעת הרמב"ם ובהרא"ש כ"כ בשם רמב"ן והוא ט"ס (*) ול"ל רמב"ם וכזה ניחא קושיית כ"י על הטור ודעתו למחוק בטור כל דעת הרמב"ן שבתחילה: **ה** (ז) **מותר להטיל בו מום.** שנאמר תמים יהיה לרצון להקריבה אז לא יעשה בו מום משא"כ בים בו מום אע"פ שהוא עובר: **ו** (ח) **מום בהקזה זו.** זהו כדי שמעון אבל הרא"ש והטור' ספקו כרבנן דסברי להו בשם הוא שהקזה מצילתה מן המיתה ממילא אף קודם ההקזה חשיבה כבעלת מום והיינו מום עובר כיון שיש לה רפואה ומ"מ מהני האי מום עובר שיכול להקזה ולהטיל עליה אפי' מום קבוע אפי' מדרבנן משום פסידא ולאחר המום שנעשה ע"י ההקזה אע"פ שהוא קבוע אין שוחטין עליו גזירה שמא לפעמים תוכל להתרפאות בהקזה במקום שאין עושה מום אבל אין צריך כאן מום קבוע אחר כדי לשחוט עליו וי"ש לא ס"ל גזירה זאת: **ז** (ט) **קודם שיצא לאויר העולם.** דאיזו נעשה קודם אבל אין ביציאתו מרחם וזמן הבית היה אסור משום הפסד קדשים:

שיד א (א) הכהנים חשודים כו'.

הטעם בטור לפי שיש בו טורח גדול ליטפל בו עד שיומם כו' פירוש אבל ישראל יכול ליתנו לכהן אם עשה דבר כו' פי' וכ"ש במום שבא אבל על ידי כך דפסיעתו שאין נאמן אבל אפי' להערמה חוששין וע"כ מסיק ולפיכך כל מום כו': **ד** (ב) **אפילו בניו כו'.** זה כדברי שמעון בן גמליאל דס"ל אפי' בנו אפי' נתו ור' יוסי ס"ל אין בני ביתו מעידין עליו ופסק רב נחמן כר' שמעון בן גמליאל ורבא כר' יוסי ואמרינן בתר הכי אמר רבא כל בעלים עומדים עמנו בחזן ובכור נכנס אבל כו' והבית הטור דברי רבא אלו דאם עומדים בחזן כו' ותמה ב"י דהא רבא לטעמיה דס"ל כר' יוסי אבל לדברי שמעון בן גמליאל אפי' היו בני ביתו אם יכולין להעיד ונאמנים הם ומש"ה השמיט הרמב"ם מימרא זאת ולענ"ד דיש נפקותא לדינא מדברי רבא אפי' לדיון דקי"ל כרשב"ג דהא דארשב"ג אפי' בנו אפי' בתו נאמן היינו בדליכא ריעותא דהערמה לפיהו אבל מי איכא ריעותא כי אלי שהולך עם כל בני ביתו לחזן ודוקא בשותו פעם נכנס הבכור ולא חבור אם היינו יודעים שאי מבני ביתו נשאר אם ודאי חשדינן שע"כ הוצא השאר והשאיר זה שהוא יטיל בו מום ודאי היינו חושדין אותו אפי' לרבי שמעון בן גמליאל דהערמה גדולה יש כאן אבל דאם אין אנו יודעין שנשאר אם לא חיישינן שמא נטמון ורבותא זאת קמ"ל אפי' לר' יוסי כגון"ל ומו"ח ז"ל תירץ דקמ"ל הטור רבותא דאע"פ שאין אם בני בית להעיד שהרי כולם בחזן אפ"ה מותר לשחוט ולא חיישינן שמא עבד או עובד כוכבים מ' מבני הבית נטמון אם ואין זה מתישב דא"כ היה לו לומר אפי' כולם

(*) וכ"כ הדרישה והכ"מ אבל מימיו שמיש להלכות בכורות להרמב"ן ושם מפורש כמ"ש הרא"ש בשמו אבל ע"כ ע"ש הוא בטור:

ביאור הגר"א

ע"ש ד"ה מסל"ת כו': **ה** [ח] ד"ת כו'. עתוס' ל"ד א' ד"ה אילימא כו' ונראה לפרש כו' וא"ת אמ"ש חשיב כו': [ט] **אבל** כו'. עתוס' ל"ג ב' ד"ה בעל. ומיהו כו' וערא"ש ס"ד ומגמ' דעבודת כוכבים הנ"ל משמע דאף בכמום קבוע אסור מדרבנן וכ"מ בתוס' הנ"ל: **ו** [י] בבור כו'. לשון הרמב"ם וסובר דפלוגתא דמתני' וברייתא חדא היא דמ"ש בברייתא וחכ"א אף כו' ובלבד שיזהר שלא יעשה מום ור"ש מחיר אפי' יעשה אם אינו מתכוין והוסיף בברייתא שאם עשה שנשחט על כו' ואע"ג דחכמים ור"ש ס"ל דלהטיל מום בבעל מום שרי מ"מ מדרבנן אסור ומיהו כיון דמדאורייתא שרי מותר אף בכקנו כו' והלכה בשניהן כר"ש כמש"ש בגמ'. ושיטה אחרת לתוס' שם ד"ה אילימא כו' בתרתי פליגי כו' וכ"כ הרא"ש והטור אלא שחמה למה פסק כר"ש ומפרש דשמואל מהאריכות לשון זה מדלא נקט בקיצור אפילו אשה דבא לאורויי דאינה נאמנת אלא דבא לאורויי דאינה נאמנת אלא לא חיישינן ללגיבא דלא כל הש"ס מלא מזה אדרבה כי פסק כחכמים מתחתי פשיטא: **ז** [יא] בזה"ז. רפ"ה דתמורה כ"ד ב': בתרי' שם: **ב** [ד] בד"א כו'. פסק כלישנא קמא משום דסוגיא שם י"ח ב' כלישנא קמא ועתוס' ל"ה ב' ד"ה מימר שדוקן בזה. לח"מ: [ה] וי"א כו'. דקי"ל כרשב"ג כמש"ש והלכתא כו' ופליג על ת"ק אף ארוצה ורע"ש ד"ה על של חבירו בין כו' וכ"ש כלישנא בתרא ורע"ש ד"ה על של חבירו אכתן כו' ורא"ש אמרינן דבנו ובתו נאמנים וגם אשתו אינה נאמנת דוקא משום דבנופו דמי אבל בלא"ה נאמנת אלבא לא חיישינן ללגיבא דלא כלישנא בתרא דהא רשב"ג מודה לת"ק ברועה כנ"ל: **ג** [ו] כהן כו'. שם והלכתא כרשב"ג כו': [ז] ואין חוששין כו'. גמ' שם:

באר היטב

זה ביתראל שיש לו ספק בכור ע"כ נ"ע גבי כהן בזה ובד"מ כתב בשם מ"ז על בכור שמסרו ישראל לשומר עובד כוכבים והודיעו שהוא בכור ולו משפט מות לקבנו בעורו ועובד כוכבים מוקרים הענין ומודיעים כי במומו כשר וסופו מוכים כי גם העובד כוכבים במרמה לגבל הבכור ומ"ל דע כי סרקמי הענגל ושתק היהודי והכין העובד כוכבים שאמת הדבר ולא עוד אלא שגם היהודי ולאה שאינו מסוכם ושתק וכרלות העובד כוכבים הלך וסרסו אח"כ מיד לומו בכור מותר גמור הוא וכן משמע במתני' דבכורות עד כאן ומביאה המעדני מלך: **ד** ז. **ואפי' כו'.** לא אמרינן כדי להטירו נתכוין להטיל בו מום אלא אמרינן בעריה הוא דקא מדכר. ש"ם: **ז** ח. **מותר להטיל בו'.** ומבואר בש"ם דאע"פ שיגא מקנא אחריו כל זמן שלא יגא לרובו לו ראשו בענין דהוי כילוד ובאופן שנתבאר לעיל סימן י"ד ולקמן סימן שי"ט מותר לעשות בו מום כגון גדי שאזניו ארוכים וגרגיס בחזן קודם שיגא כל ראשו שעדיין אינו כילוד יכול לגרוס אזנו קודם שיגא רוב ראשו וכן כל כיוצא בזה והכ"מ לקמן סוף סימן שי"ט כתב דלהרמב"ם דלמפרע הוא קדום אסור להטיל בו מום בבכור אלא בפנים כשלא יגא לאויר העולם כלל ולא משמע הכא מהרמב"ם והמחבר לקמן סימן שי"ט וכ"ג מדברי רש"י פרק המקשה (דף ע' ע"א) דאפילו למ"ד למפרע הוא קדום מותר להטיל בו מום קודם שיגא רובו לאויר העולם וכן כתב הרשב"א בחידושיו שם דף ע"ג להדיא דעד שיגא רובו אינו קדום והלכך אינו כמטיל מום בקדשים ע"כ:

שיד א א. הכהנים חשודים כו'.

מפני שיש לו טורח גדול לטפלותו עד שיומם: **ב** ב. בד"א כשהיה הרועה כו'. ולא חיישינן שאומר כן כדי שיאכלנו ממנו: ג. וי"א כו'. ולא חיישינן שהטיל בו כדי שיתננו לו דקמה רועים עם הארץ הן ומימר אמר לא שביק לרבנן מרבנן ויהיב לדידי אלא יתננו לכהן אחר ב"ח (*): **ג** ד. **שמא הם גומלים** כו'. שיעידנו עכשיו והוא יגמול לו כשיתן לו ישראל בכור אם ויטיל בו מום ויבא כהן זה ויעידנו שמאליו

(*) ל"ל ת"ש. וזה פרה תמיהת התפל"מ:

כוכבים מוקרים הענין ומודיעין כי במומו כשר וסופו מוכים כי גם העובד כוכבים במרמה לגבל הבכור ואמר ליה דע כי סרקמי העגל ושתק היהודי והכין העובד כוכבים כי באמת הדבר ולא עוד אלא שגם היהודי ולאה שאינו מסוכם ושתק וכרלות העובד כוכבים הלך וסרסו אח"כ מיד לומו בכור מותר גמור הוא וכן משמע במתני' דבכורות עד כאן ומביאה המעדני מלך: **ד** ז. **ואפי' כו'.** לא אמרינן כדי להטירו נתכוין להטיל בו מום אלא אמרינן בעריה הוא דקא מדכר. ש"ם: **ז** ח. **מותר להטיל בו'.** ומבואר בש"ם דאע"פ שיגא מקנא אחריו כל זמן שלא יגא לרובו לו ראשו בענין דהוי כילוד ובאופן שנתבאר לעיל סימן י"ד ולקמן סימן שי"ט מותר לעשות בו מום כגון גדי שאזניו ארוכים וגרגיס בחזן קודם שיגא רוב ראשו וכן כל כיוצא בזה והכ"מ לקמן סוף סימן שי"ט כתב דלהרמב"ם דלמפרע הוא קדום אסור להטיל בו מום בבכור אלא בפנים כשלא יגא לאויר העולם כלל ולא משמע הכא מהרמב"ם והמחבר לקמן סימן שי"ט וכ"ג מדברי רש"י פרק המקשה (דף ע' ע"א) דאפילו למ"ד למפרע הוא קדום מותר להטיל בו מום קודם שיגא רובו לאויר העולם וכן כתב הרשב"א בחידושיו שם דף ע"ג להדיא דעד שיגא רובו אינו קדום והלכך אינו כמטיל מום בקדשים ע"כ:

שיד א א. הכהנים חשודים כו'.

מפני שיש לו טורח גדול לטפלותו עד שיומם: **ב** ב. בד"א כשהיה הרועה כו'. ולא חיישינן שאומר כן כדי שיאכלנו ממנו: ג. וי"א כו'. ולא חיישינן שהטיל בו כדי שיתננו לו דקמה רועים עם הארץ הן ומימר אמר לא שביק לרבנן מרבנן ויהיב לדידי אלא יתננו לכהן אחר ב"ח (*): **ג** ד. **שמא הם גומלים** כו'. שיעידנו עכשיו והוא יגמול לו כשיתן לו ישראל בכור אם ויטיל בו מום ויבא כהן זה ויעידנו שמאליו

(*) ל"ל ת"ש. וזה פרה תמיהת התפל"מ:

חידושי רע"ק

ובטו"ז לעיל (סי' קכ"ב סק"ד) הביא ראיה מכאן דמסל"ת נאמן לאסור וכבר השיגו במ"י (כלל נ"ט סק"ז):

(סי' ש"ד סעיף ה') **נאמנת** לומר **בני בני** כו'. הראנ"ח בת' (ח"א סי' כ"ב) דקדק מהאריכות לשון זה מדלא נקט בקיצור אפילו אשה דבא לאורויי דאינה נאמנת אלא לא חיישינן ללגיבא דלא כל הש"ס מלא מזה אדרבה כי פסק כחכמים מתחתי פשיטא: **ז** [יא] בזה"ז. רפ"ה דתמורה כ"ד ב': בתרי' שם: **ב** [ד] בד"א כו'. פסק כלישנא קמא משום דסוגיא שם י"ח ב' כלישנא קמא ועתוס' ל"ה ב' ד"ה מימר שדוקן בזה. לח"מ: [ה] וי"א כו'. דקי"ל כרשב"ג כמש"ש והלכתא כו' ופליג על ת"ק אף ארוצה ורע"ש ד"ה על של חבירו בין כו' וכ"ש כלישנא בתרא ורע"ש ד"ה על של חבירו אכתן כו' ורא"ש אמרינן דבנו ובתו נאמנים וגם אשתו אינה נאמנת דוקא משום דבנופו דמי אבל בלא"ה נאמנת אלבא לא חיישינן ללגיבא דלא כלישנא בתרא דהא רשב"ג מודה לת"ק ברועה כנ"ל: **ג** [ו] כהן כו'. שם והלכתא כרשב"ג כו': [ז] ואין חוששין כו'. גמ' שם:

פתחי תשובה

ה (ז) **אבל חכמים אסרוהו.** ע' בתוס' חשומת מן סי' ל"ד שהעלה דה"ס ספק בכור שנפל בו מום עובר אסור להטיל בו מום קבוע ולא אמרינן כמה קד"ל לקולא דלא כמוהו מ' שעשה מום: **שיד ד** (א) בניו וב"ב. עיין בספר תפל"מ שבתב דל"ע מ' ע"ג תפל"מ נאמן מה דין מומו עובר אסור להטיל בו מום קבוע ולא אמרינן מה קד"ל לקולא דלא כמוהו מ' שעשה מום: **ד** (ו) **שניצל.** ולא אמרי' מום עובר אסור להטיל בו מום קבוע ולא אמרינן מה קד"ל לקולא דלא כמוהו מ' שעשה מום: **ז** (ח) **מום בהקזה זו.** ולא אמרי' דלא אמרי' לעריה הוא דקא מדכר. ש"ם: **ז** (ט) **שיצא.** דאינו נעשה קודם אלא ביציאתו מרחם וזמן הבית אסור בהפסד קדשים. ע"ז. וכ' הש"ך דמבואר בש"ם דאע"פ שיגא מקנא אחריו כל זמן שלא יגא רובו לו ראשו בענין דהוי כילוד כמ"ש לעיל סי' י"ד ולקמן שי"ט מותר לעשות בו מום כגון גדי שאזניו ארוכים וגרגיס בחזן קודם שיגא רוב ראשו וכן כל כיוצא בזה עכ"ל: **שיד א** (ג) **חשודים.** מפני שיש להם טורח גדול לטפלותו עד שיומם. ש"ך: **ד** (ג) **בניו.** כ' הט"ז והיינו בדליכא ריעותא דהערמה לפיהו אבל מי איכא ריעותא דהערמה לפיהו אבל אם הוא הולאת מותר לפסוק לגמרו ועי' מ"ש בסי' שי"ב ס"ב ס"ג: (שם סעיף ד') **אבל לא אשתו מפני שהיא כנופו.** עיין בת"ח סימן ע"ג ס"ב ד"ה דאשתו כנופו. ועיין בת"ח דאשתו אינה כנופו אבל אם הוא אשה אחרת נאמנת כדלעיל בס"ב:

ו מבואר שם דף ל"ה ע"ב: ז טור בשם הרמב"ם בפ"ב מהל' בכורות הי"א ולכאו' הרא"ש ומביאה הרב המגיד דרב אשר שם: ח מדברי הוספות והרא"ש אמשנה דלקמן: ט מבואר דף ל"ג ע"ב ובתוספות: י כ"כ בגמרא שם דלא אפקה הלכתא טוביה שם דף ל"ד ע"ב: יא מימרא דרב יהודה שם דף ל"ה ע"ב: א מבואר בגמרא בטורות דף ל"ה ע"ב ותע"ב: ב מבואר דרבי לוזה שם דף ל"ו ע"ב: ג לשון הרמב"ם בפ"ב מהלכות בכורות הס"ז מבואר שם דף ל"ה ע"ב והרשב"ג ובלשון הקבלה שם: ד שם בגמרא ובגמרא שם הרשב"ג דחוקה אין אדם מוחזק ולא לו: ה כ"ר בגמרא שם ע"ב והרשב"ג: ו מסקנא בגמ' שם: ז כרב אשי וכרב יתמר ומסקנא הגמרא שם דף ל"ו ע"ב: ח מדאמרי שם דף ל"ה ע"ב אשתו כנופו הא אשה דעלמא מסתמא:

בית הלל

(סי' ש"ג ס"ג ס"ו) **בבור שאחזו דם יקיו ובלבד שלא יתכוין לעשות מום.** והנה כתב בטו"ר ובלבד שלא ש"ג ס"ד אם אחזו דם יסוד להתמידה נמים כדי שלא יגא ואם הוא ספק שאם לא יקיאו לכם דם תמות מותר לטמר לעובד סוכבים להקזה אבל כתב ב"י חל"ל כתב המרדכי בהמה שאחזה דם וסר מותר לטמר לעובד סוכבים להקזה והבית הלא לדבר אבל והרמ"א שבתב המרדכי הוא חל"ל כתב רמ"ר בהמה שאחזה דם אם ספק הוא אם לא יקיאו לה דם תמות מותר לטמר לעובד סוכבים להקזה דאמרה לעובד סוכבים הוא שנות והלבשת כרבנן דפליגי עליה דר' יהודה כפ"ק דפסחים ובנכורות גבי בסל שאחזו דם דאמר יקיו ובלבד שלא יגיע מום ומסיק הכם בעצמה כיון דאי אפיק הכם בעצמה כיון דאי אפיק לי לא שרים ליה אמי לבעבר לישרא דאוריתא וכל הימא דדמקו הכם לישרא דרבנן הכי נמי דמיגו לישרא דרבנן דאמרה לעובד סוכבים אסור אבל והנה עכם זה שבבר המרדכי לרבנן כיון דאי אפיק ליה מיגו לי לא שרים ליה עבדי לישרא דאוריתא זה דבפסחים מנ"ל למרדכי זה דבפסחים דף י"ל ע"ב אמרינן הכי אבל אי לא שרים ליה מגו מלא אמי לעבבר ופירש"י כ"ש שמלא ובכול הוא אי לא שרים ליה במקום שאין שוחה מום שובר על דרכיך ושוחה ושוב אין מהר במקום מום אבל אם מקום מום דבריר אבל אבל עכל. ולפי זה הטעם לא רלו אמרים לאסור במקום שאינו שוחה מום אבל היכא דהוא דבר אחר דהיינו אמרה לעובד סוכבים אסור אבל מ"ל דאמרה לעובד סוכבים אסור אבל אם לא אמרה לעובד סוכבים אבל אינו מוחה לחסיר אמרה לאסור לעובד סוכבים אבל אינו אבל אבל אם לא אמרה לעובד סוכבים אבל אינו אבל אבל אם לא אמרה לעובד סוכבים אבל אינו אבל אבל אם לא אמרה

ומ"ש ואיני יודע וכו'. מנומר מדברי רמינו שהמן מדברי הרמב"ם שצריך שיהא לו כל האבר כגון כל היד וכל הרגל ולכן אמר ואיני יודע וכו' ותימה היאך אפשר שיחתך כל היד וכל הרגל ולא יהא מום וכ"ש נדחק כגון שהיה יחר אצבע ידו או ברגלו ואין בו עכ"ל שאם תחכו כשר עכ"ל וא"כ לפי פירושו צריך לומר דמ"ש הרמב"ם כגון יד או רגל כאילו אמר כגון יד או ברגל ולפי עניות דעתי נראה דלפי זה אין צריך לדחוק לפרש שהיה יחר אצבע וכו' והא ודאי דאין צריך שיהיה לו כל היד או כל הרגל אלא אבר כל שהוא יד או ברגל גמי פוטר היכא דאי אפשר שיחתך האבר ולא יהא בעל מום אלא כיון דאיכא אבר אחד יד או ברגל שאם יחתך אינו בעל מום כגון ניטלו הטלפיס כמו שנתבאר בסימן ש"ט (רנה.) לכך כתב הרמב"ם רואין כל שאילו יחתך וכו' ור"ל שאילו יחתך אותו אבר שיש לו לגוי יד או ברגל והיה בעל מום דהיינו אחד מכל האברים שיד ורגל הרי זה פטור ואם אפשר שיחתך אבר הגוי ולא יפסל דהיינו ניטלו הטלפיס יד ורגל הרי זה חייב בבכורה יב):

ה **בהמת ארנונא** וכו'. מימרא דרבה ריש פסחים (דף ו'.) ואיכא מרי ליטי בגמרא ופסקו הרי"ף והרא"ש כליטא בתרא דאע"ג דמני ישראל לסלק לגוי חוץ פוטר דכל כמה דלא סלקיה ידו שייכא בהמות: ומ"ש ובזמן הזה מצוה לשתף וכו'. כן כתבו התוספות ריש בכורות (פוף דף ג') אעובדא דרב מרי בר רחל וכן כתב הרא"ש שם:

מרי מאי טעמא כלו משום דמפקע להו מקדושתייהו והא אמר רב יהודה מותר להטיל מום בבכור קודם שיצא לאויר העולם הפס

ד ומ"ש רבינו עצמו ואיני יודע למה כתב היה לו באחד משניהם וכו': [בדק הבית] י"ל דס"ל להרמב"ם דכשיש לגוי שותפות בכל הבהמה אפילו אחד מאלף שותף איקרי ופוטר אבל כשאין לו שותפות אלא באבר אחד על זה אמרו בגמרא וכמה תהא שותפות הגוי ותהא פטורה מן הבכורה וא"ר הונא אפילו אזנו משמע דכל אזנו קאמר מדאתקיף ליה רב נחמן שקול אזנך חיל ופסק כר"י דאמר אפילו מום קל ופרש"י אפילו אין לגוי שותפות אלא באזנה שאם היה ניטל חלקו אינה לא נבילה ולא טריפה אלא מום קל בעלמא פטורה מן הבכורה ועד כאן: ואם תאמר דהיכי משכחת לה שיחתך שום אבר ולא תהיה בעלת מום שכתב בהיה לו אבר אחד אם אפשר שיחתך ולא יהיה בעל מום אלא דכל כמה דלא אפשר שיחתך ולא יהיה בעל מום כגון ניטלו הטלפיס כמו שנתבאר בסימן ש"ט (רנה.) לכך כתב הרמב"ם רואין כל שאילו יחתך וכו' ור"ל שאילו יחתך אותו אבר שיש לו לגוי יד או ברגל והיה בעל מום דהיינו אחד מכל האברים שיד ורגל הרי זה פטור ואם אפשר שיחתך אבר הגוי ולא יפסל דהיינו ניטלו הטלפיס יד ורגל הרי זה חייב בבכורה יב):

באם או בעובר אפילו באחד מאלף פוטר מהבכורה: ד היה לו (ה) **באחד משניהם אבר אחד כגון יד או רגל רואים כל שאילו יחתך ויהיה בעל מום פוטר.** (ו) **ואם אפשר שיחתך ולא יהיה בעל מום אינו פוטר** ז). (ז) [א] **ואיני יודע למה כתב היה לו באחד משניהם אבר אחד דהוא הדין נמי אפילו אם אין לו אלא כל שהוא ביד או ברגל פטור שאין צריך שיהיה לו כל האבר:** ה (ח) **בהמת ארנונא פירוש שהמלך נוטל ממנה המעשר חשיבא יד גוי באמצע ופטורה מהבכורה:** ו (ט) **ובזמן הזה מצוה לשתף עם הגוי באזנו וכיוצא בו קודם שיצא לאויר העולם וכו'.** נרש בכורות (ג:) גרסינן רב מרי בר רחל הוא ליה חיותא הוה מקני אוזנייהו לגויים כלו חיותא דרב

ה **בהמת ארנונא פטורה מן הבכורה.** מימרא דרבא יג) נרש פסחים (ו.) ומסיק התם לגיסא בתרא דפסקו הרי"ף (נ:) והרא"ש (פ' ה) כוותיה דאף על גב דמני מסלק ליה חוץ פטורה יד) (ב) ופירש רש"י ארנונא המלך נוטל עישור מן הבהמה ומן התבואה ועדר זה שעישורו של מלך בתוכו פטור מן הבכורה ואף על גב דמני מסלק ליה דכל כמה דלא סלקיה ידו שייכא בבהמות:

ו **ובזמן הזה מצוה לשתף עם הגוי באזנו וכיוצא בו קודם שיצא לאויר העולם וכו'.** נרש בכורות (ג:) גרסינן רב מרי בר רחל הוא ליה חיותא הוה מקני אוזנייהו לגויים כלו חיותא דרב

דרכי משה

(ב) וכן פסק מהרא"י בפסקיו סימן ק"ל ומשמע שם דוקא דעיקר חיובא על הבהמה אלא שיכול לסלוקי במעות אבל אם אמר לגוי שיתן לו כ"כ מעות כמה ששוין הולדות הואיל ואין שעבוד הגוי על הולדות אין נפטרין בזה:

פרישה

(ה) **באחד משניהם.** ר"ל נאם לו בעובר: (ו) **ואם אפשר שיחתך ולא יהיה בעל מום.** פירוש כגון שהיה יחר כמין אצבע ידיו או ברגליו ואין בו עכס. ר"י: (ז) **ואיני יודע למה כתב היה לו באחד משניהם וכו'.** עיין דרישה: (ח) **בהמת ארנונא וכו' ופטורה מהבכורה.** פירוש כל העדר אע"פ שיכול לסלקו במעות מ"מ כל זמן שלא סילקו מעיג יד עכו"ם נאמצע. רש"י. (והוקא שפיקר חיוכא על הבהמות אלא שיכול לסלוקי במעות אבל אם אמר לעכו"ם שיתן לו כל כך מעות כמה ששוין הולדות כולהון אמאן שעבוד העכו"ם על הולדות אין נפטרים מן ק כמב מהרא"י בפסקיו סימן ק"ל עד כאן המגיה): (ט) **ובזמן הזה מצוה לשתף עם הגוי וכו'.** ר"ל לאפוקי ממן הבמת שאסור להפקיע קדושתו וגם לא מיישין שיכול בגיזה ועטרה אלא מיישין להכי אלא ממן הזה שיהנו בידו זמן רב עד שיפול מ מוס לאפוקי ממן הבמת יכול להקריב אותו למזבח מיד כשיגיע זמנו:

דרישה

שכ [א] **ואיני יודע למה כתב היה לו באחד משניהם וכו' אלא כל שהוא ביד או ברגל וכו'.** נראה סברת מחלוקתם דאיתא בפ"ק דבכורות דף ג' ע"א וכמה תהא שותפות הכותי ותהא פטורה מן הבכורה אמר רב הונא אפילו אזנו. איתמר רב חסדא אמר דבר שעושה אותו נבילה רבא אמר דבר שעושה אותו טריפה ובתר הכי (ע"ב) אמר רבי יוחנן אפילו מום קל ופרש"י אפילו אין לעכו"ם שותפות אלא באזנה שאם היה נוטל חלקו אינה לא נבילה ולא טריפה אלא מום קל בעלמא פטורה מן הבכורה ופסק הרמב"ם כרבי יוחנן וכן כתב הכסף משנה וס"ל להרמב"ם דמ"ש רבי יוחנן מום קל ר"ל שיהיה לו כל אותו אבר שיעשה בו מום ורבינו סבר דמ"ש רבי יוחנן מום קל ר"ל אפילו אם אין לו באותו אבר שנעשה בו מום אלא חלק אחד באלף בכולה פוטר ואין להקשות אמאי לא הקשה רבינו קושיא זו ג"כ אתוספות וב"י הביאם שכתבו וז"ל ונראה להחמיר ולהקנות לעכו"ם דבר שעושה אותו טריפה כגון הראש והריאה מן הבהמה וכו' י"ל דאין הכי נמי כמו שהקשה אהרמב"ם קשה ג"כ אתוספות. א"נ י"ל שהתוספות לא כתבו אלא שנראה להחמיר ולא שיהא הדין כן אי נמי התוספות לאו דוקא כתבו שיקנה לעכו"ם כל הריאה או הראש אלא כלומר שיהא לו חלק אחד בראש או בריאה ואפילו כל שהוא לאפוקי אם הי' לו באבר שאין עושה אותו טריפה אבל הרמב"ם כתב היה לו באחד משניהן "אבר אחד" משמע שצריך שיהא כל האבר לעכו"ם:

הגהות והערות

י) **וכתב** הש"ך כאן (ס"ק ג) וז"ל "כלומר דוקא בסעיף ג שהיה לו לעובד כוכבים שותפות בסתם אפילו באחד מאלף שיכול להיות שחלקו הוא הלב או המח שכל חיות הבהמה תלויה בו אבל אם אין לעובד כוכבים שותפות בם אלא באבר אחד מיוחד וכו' רואין כל שאלו יחתוך וכו'". כן פירש העטרת זהב: יא) **והט"ז** (ס"ק ד) תירץ "דה"ק שאלו יחתוך מאותו אבר עצמו ולא יהיה מום מחמת אותו החיתוך והכי קאמר הרמב"ם אם יש לו חלק באבר אחד רואין אם יחתוך אותו חלק וכו'. ובזה מתורץ גם מה שהקשה הטור על הרמב"ם": יב) **הערוך השלחן** תירץ על שאלת הב"י דאם יש לגוי חלק בבשר אפילו כל בשר היד או הרגל חייבת דבבשר אינו תלוי מום וכמ"ש הרמב"ם בפ"ז מביאת מקדש (ה"ט): יג) **בדפוס** ראשון הגירסא מימרא דרבה וכ"ה בב"ח ס"ה ובח"ה דפוס דיהרנפורט (אות א) הגיה מימרא דרבא והוא על פי הגמרא. ובדפוסים המצויים שולבה הגהתו ללשון הב"י: יד) **כתב** כן לשיטת רש"י והרי"ף אבל התוספות שם ד"ה בהמת הביאו שיש ספרים הגורסים בהמת ארנונה פטורה והוא דלא מצי מסלק בזחיה. וכתב ע"ז הערוך השלחן (סעי' י) שהטור סתם ולא פירש אם כרש"י או כתוספות וכ"ה גם בשו"ע וברמב"ם לא החכר כלל בהמת ארנונא ואולי מפני שהזכיר בפ"ד דין המקבל בהמה מן העכו"ם לא הוצרך להזכיר זה וכו'. ושיים שם וממילא ידענו שדעתו כדעת רש"י והרי"ף דאל"כ הוי ליה לכתוב דין ארנונא ואחר מגדולי אחרונים (הגר"א בס"ק ז) חשש מאוד לשיטת התוספות ובפרט שהתוספתא מסיע לזה:

מקדושת מזבח מפקע ליה מקדושת כהן לא מפקע ליה ומיבעיא לימא רב מרי בר רחל ידע לאקנויי קנין גמור וכ"ע לא ידעי לאקנויי קנין גמור ומזי ליה לינם אמרינא וסבר רב מרי מילתא בעלמא הוא דעבד ואתי בהו לידי תקלה וכתבו התוספות (ד"ה דקא מפקע) והרא"ש (פ' ב) ומה שרגילין עכשיו להקנות לגוי אף על פי שנענש רב מרי היה אומר ר"ת דאיהו נענש לפי שהיה מקנה לגוי אחן העובר עצמו ואיכא הפקעה בגוף העובר אבל אם מקנה לגוי אחן האם אין חשש עונש בדבר. ולא"ת בפרק בתרא (נג:) דקאמר אפשר כדרב יהודה טז] אמאי לא אשכח תקנה שיקנה לגוי באמהות דבהא ליכא שום עונש ור"ל כיון דחשש יז] תקלה יש לתקן בלא הפקעת כהן כדרב יהודה לא רצו לתקן שיעשהו ע"י הפקעה ומיהו אי עבד עבד ואין עונש בדבר ועי"ל דמי רב מרי שהיו בקיאין לעשות כדרב יהודה להטיל מום בבכור קודם שילא לאויר העולם אסור לעשות ע"י הפקעה אבל האידנא שאין רוכש בקיאים בכך מוטב שיקנה לגויס משיטא לידי תקלה כדמוכח בהיא דפרק בתרא דאי לאו משום דאפשר לעשות כדרב יהודה הוא ליה לתקן שימכרו לגויס משום חשש תקלה ולדידן שאין אנו בקיאים הוי כאי אפשר ולאידך ליתא דקאמר דנענש רב מרי משום דידע לאקנויי קנין גמור וכ"ע לא ידעי י"ל דרב מרי שהיה יודע לעשות כדרב יהודה לא ה"ל לעשות דבר שיכולין לטעות אבל לדידן לא אפשר בענין אחר ועוד היה אומר ר"ת דרב מרי לא היה מקנה אחן העובר לגוי לפי דהוי דבר שלא בא לעולם אלא דהוי מקנה בהמה לאזי עוברה והוי כמו דקל לפירותיו וטעו אינשי וסברי דאחן העובר הוה מקני והוי כמו פירות דקל ואתו לידי תקלה אבל אם מקנה אחן האמהות שרי דלא אתי למיטעי: ומ"ש רבינו ולרש"י שפירש שמעות קונות בגוי וכו' עד וגם ימשכנה לרשותו. כל זה מדברי הרא"ש שם. וז"ל התוספות בפרק בתרא דע"ז (עא. ד"ה רב אשי) הכולה לאוש לדברי רש"י ור"ת המקנה בהמה לגוי לפטרה מן הבכורה צריך שיתן הגוי כסף וגם משיכת הגוי בשימטא או לרשותו של גוי שהוא שלו יט] ואם אין רשות לגוי מקנה לו ישראל אדר בגיתו והגוי יגעול ויפתח דנהכי קני ליה לרשות כדאמרינן בפרק הזורק (גיטין מז:) ואם"כ ימשוך הגוי הבהמה לאותו אדר ע"כ: ומ"ש והמחוור שבכולם וכו'. הרא"ש כתב בריש בכורות (שם) כלשון הזה והמחוור שבכולם

ו ומ"ש ולרש"י שפירש שמעות קונות בגוי וכו'. כן כתב הרא"ש בריש בכורות והתוספות והמרדכי בפרק בתרא דע"ז (פר' ממנ) ועיין עוד במרדכי פרק הזהב (פר' שב) והכי נקטינן דאפילו דיעבד דלא עביד אלא חדא או מעות או משיכה הוי ספק בכור והארכתי בה בתשובה (פר' קנא) בס"ד ואפילו עביד תרוייהו מעות ומשיכה אלא דלא נתן לו הגוי מעות מיד ליד בשעת הקנין אלא שהבטיח ליתן לו מעות כך וכך והאמין לו אעפ"י שנתן לו הגוי אח"כ מה שהבטיח לו אין מעות אלו קונות ואין צריך לומר אם היישראל היה מייב לגוי ואמר לו הגוי פרתך קניה לי במעות כך וכך שאתה מייב לי והקנה לו הישראל דפשיטא דאין זה קנין מעות וכל זה נתבאר בתשובתי בס"ד:

הגוי באזנו וכיוצא בו קודם שיצא לאויר העולם כדי לפוטרו מהבכורה אף על פי שמפקיע קדושתו טו] הכי עדיף טפי כדי שלא יבוא לידי מכשול ליהנות ממנו בגיזה ובעבודה ואם יקנה לגוי אוזן העובר אין הקנין חל לפי שאין אוזן העובר בעולם (י) והיה צריך להקנות לו [לא] אוזן האם יח] שהיא בעולם כדי לקנות אוזן העובר ואין הכל בקיאין בזה (יא) לכך טוב יותר להקנות לו אוזן האם שהיא בעולם. ולרש"י שפירש שמעות קונות בגוי צריך להקנות לו במעות ולר"ת דמשיכה קונה בגוי צריך שימשוך הבהמה לרשותו או לסימטא (יב) [ב] כ] הילכך לצאת ידי שניהם צריך שיתן הגוי מעות וגם ימשכנה לרשותו (יג) [ג] והמחוור שבכולם (ג) שיקבל פרוטה מהגוי ויקנה לו המקום

דרכי משה

(ג) כתב מהרא"י בפסקיו סימן ק"ל באחד שנתן לב"ח גוי עזים ליטפל בהן והגוי אומר שלא רצה ליטפל בהן רק שיתן לו הולדות והיהודי אומר שיתן לו דמיהן והגוי לא רצה רק שהגוי היה כפוף במקצת תחת היהודי והיהודי היה בטוח להכריח הגוי ליתן לו

פרישה

(י) והיה צריך להקנות לו האם. כך צריך לומר פירוש שלא מקנה לו האם אלא כדי לקנות בה אחן של העובר כמו מקנה דקל לפירות וכו' כן מפרש האשיר"י בפ"ק דבכורות. מורי ורבי (בביאורו לעור) וכ"ל: (יא) לכך טוב יותר להקנות לו וכו'. פירוש שאם יקנה לו האם כדי לקנות אחן העובר יטעו לטעות ויקנו לו אחן העובר לאוד: (יב) הילכך לצאת ידי שניהן צריך שיתן וכו'.

עיין בדרישה: (יג) והמחוור שבכולם שיקבל פרוטה מהעכו"ם ויקנה לו וכו'. כל"ל (ואפילו לפירוש התוספות דמסמיכים להקנות לעכו"ם דבר שאינו ברשה כגון הרא"ש והרא"ה פני בפרוטה אע"פ שאינה יוצר כפליים דאין פחדי שישראל נמר ומקני לגוי כדי לפטור. עד כאן המגיה): ומ"ש והמחוור שבכולם וכו'. אפשר משום דבמיקון ראשון יש לטעות שצריך שיהא דוקא המשיכה לרשותו או לסימטא

דרישה

[ב] הילכך לצאת ידי שניהם צריך שיתן וכו'. עיין בתשובת מהרי"ל סימן קע"ד (ד"ה עוד יורה) וקע"ט דפסק דאפילו בדיעבד אם לא עשה הגוי אלא משיכה בבהמה המעוברת דלא מהני ע"ש וכ"ש כשלא משך אלא נתן מעות לחוד דלא מפקע ביה הבכורה ואפילו ודאי בכור הוי לפי מאי דקיי"ל כר"ת דעכו"ם מישראל או איפכא אינו קונה אלא במשיכה. והא דכתב הטור בח"מ סוף סימן קצ"ד דמטלטלי קונה ישראל מעכו"ם במעות כתבתי שם (דרישה אות א) והוכחתי דלא כתב כן אלא לדעת רש"י דס"ל שהעכו"ם קונה במעות לחוד וקמ"ל דאין צריך ג"כ שטר כמו בקניית שדה דאיירי ביה לפני זה ומינה נלמד דלר"ת דקונה במשיכה ג"כ סגי במשיכה ואין צריך עם המשיכה שטר ע"ש ובתשובתי שהארכתי בזה. וכל זה לדינא אבל במקום שבקבלת פרוטה מפקיעין הבכורה אפשר דמהני. ועיין בתוספות פרק הזהב ד' מ"ח ע"ב (ד"ה נתנה) שם כתבו דאיכא דס"ל דלא דריש רבי יוחנן לעמיתך בכסף ולעכו"ם במשיכה אלא גם לעכו"ם בכסף ודריש לעמיתך יש אונאה ולא בשל עכו"ם ע"ש: [ג] והמחוור שבכולם שיקבל פרוטה מהגוי וכו'. יש להסתפק בזמן הזה שרוב המוכרים הבכור אינן מקבלים מן העכו"ם

חדושי הגהות

שכ [לא] והיה צריך להקנות לו האם כל"ל פירוש שלא מקנה לו האם אלא כדי לקנות אחן העובר כמו מקנה דקל לפירותיו וכו' (פרישה):

הגהות והערות

טו] בבור שבדפו"ר פרישה הגירסא שמפקיע מקדושתו (בתוספת מ"ם): טז] בדפו"ר ודפוס דיהרנפורט הגירסא אפשר כדרב הונא בדפוסים המצויים הגירסא אפשר כדרב יהודה וכ"ה בתוספות ובהרא"ש: יז] ובתוספות שם "כיון דאיכא חשש תקלה": יח] "להקנות לו אוזן האם" כ"ה ברוב הדפוסים העתיקים ובדפוסים הראשונים ובכת"י. והפרישה הגיה "והיה צריך להקנות לו האם" וכהגהתו כ"ה בדפוס שלוניקי בלבד וכ"ה גם בח"ה שבדפוס דיהרנפורט (אות ב) ובדפוסים המצויים (ווילנא וקניגסברג) שולבה חלק מהגהתו ללשון הטור וכתבו "להקנות לו האם" ובדפוס זה כתבנו את ההגהה שבח"ה (אות א) כלשונה בדפוס דיהרנפורט: יט] וכתב ע"ז הגר"א כאן בביאורו (ס"ק יא) וז"ל "והוא לחוש לדברי רש"י בבכורות ג: ד"ה קנין גמור כו'. אבל לדינא קיי"ל כמ"ש תוספות בעבודת כוכבים (עא. ד"ה רב אשי) ובבכורות יד. ד"ה רב אשי דמשיכה בעובד כוכבים קונה וכמסקנא דגמרא דעבודת כוכבים שם ע"ב וכ"פ הרמב"ם בכמה מקומות וכ"פ בשו"ע לעיל סי' קל"ב ס"א וס"ב וסי' קמו ס"ג": כ] לעיל בסימן קלב (רכ.) ובסי' קמו פסק הטור כר"ת שמשיכה קונה בגוי (שכן פסקו רוב הראשונים) והכא החמיר גם כרש"י (עיין בביאור הגר"א ס"ק יא). וטעם לזה כתב הערוך השלחן כאן "מפני חומר קדשים בחרן":

עכשיו, אע"פ שנענש רב מרי... בימי רב מרי היו בקיאים להטיל מום בבכור קודם שיצא לעולם, אסור לעשות ע"י הפקעה. אבל אנו דלא בקיאים בכך, מוטב להקנות לעכו"ם קודם שיבוא לידי תקלה. כלומר, דבזה"ז תכלית ההערמה (של המכירה לעכו"ם) הוא בכדי שלא לעבור על האיסור גיזה ועבודה, והערמה באיסורים מישרי שרי, ודוקא הערמה במצוות הוא דאסור, דסוכ"ס נשאר הוא בלי קיום המצוה. משא"כ באיסורים, דכל שאינו עובר על האיסורים — יהיה באיזה אופן שיהיה — בהכי סגי לן[1].

---

1) וכעי"ז עי' גור אריה (למהר"ל מפראג) לפ' ויגש (עה"פ ושאול בן הכנענית) שהאבות קודם מ"ת לא קיימו אלא העשין, ולא נזהרו בלאוין, דלהתנדב בתורת אינו מצווה ועושה אין לו משמעות אלא בקיומי עשה, שעכ"פ לבסוף — יהי' בידו קיום מצוה, משא"כ באיסורים, דכל שאינו עובר — הר"ז היתר גמור. וכה"ג יש דיעה באחרונים (עי' שדה חמד ח"ד עמ' ש"ו מערכת מ"ם כלל רי"ח בענין מצוות בטלות לעת"ל) שהמתים לאחר התחיי' יישארו פטורים מן המצוות, ואעפ"כ מסתמא יתנדבו לקיים העשין אבל לא הלאוין. וכן יש דיעה שכזו בראשונים שמצות חינוך ליתא אלא בנוגע לעשין ולא בנוגע לאיסורים, דלעולם הקטן נשאר לאו בר חיובא — אפילו מדרבנן, אלא שחייבוהו חכמים להתנדב — בתורת אינו מצווה ועושה — לקיים את כל המצוות, ולהתנדב יש לו משמעות רק בקיומי מצוות, ולא במה שהוא נזהר מאיסורים. ולפי דיעה זו, אין הבדל (במצות חינוך) בין אביו לשאר אינשי, דהכל חייבים לראות שהקטן יתנדב לקיים את המצוות. [וממה שמבואר במשנה סוף יומא (פב.) שיש חובת חינוך קטנים בנוגע לתענית יוה"כ מתבאר — לפי דיעה זו — שיש ביוה"כ לא רק איסורי אכילה ושתייה, אלא אף קיום עשה של ועניתם למי שמתענה. עיי"ש בתוס"י. וכן העיר רבנו ז"ל בזה, והזכיר ג"כ שכן מפורש להדיא ברמב"ם הל' שביתת עשור פ"א ה"ד — וכל הצם בו קיים מ"ע. והשוה שיעורי רבנו בשיעור הפתיחה ריש מס' קידושין. עי' מסורה חוברת יו"ד, עמ' מא.] ודיעה אחרת יש, שחובת החינוך ליתא אלא על האב, ואין גדרו שמחוייבים לראות שיתנדב הקטן לקיים את המצוות, אלא רק שמחוייבים להרגילו ולחנכו במצוות. ולפי דיעה זו, אין הבדל בין עשין ללאוין. [עי' כל זה בתוס"י ליומא (פב.) ד"ה בן שמנה, ובחי' הרשב"א ליבמות (קיד.)].

והנה לפי הדיעה הראשונה, שאינה מחלקת בין אב לאחרים, וכו"ע מצווים להפרישו כשהקטן מבטל מצוות, צ"ע לשון הגמ' יבמות (קיג:), רב יצחק בר ביסנא אירכסו ליה מפתחי דבי מדרשא ברשות הרבים בשבתא, אתא לקמיה דרב פדת, א"ל זיל דבר טלי וטליא וליטיילו התם וכו'.

ועפ"י פשוטו קשה, דלכאורה בהוצאה ברשות הרבים, לא רק יש שמה איסור לעובר בזה, אלא אף קיום מצווה לנזהר בה, עי' רמב"ם פ"א משביתת יו"ט ה"ב, שכל השובת ממלאכת עבודה באחד (מהיו"ט) הרי קיים מ"ע, וכ"ה לשונו בריש הל' שביתת עשור, מ"ע לשבות ממלאכה בעשור לחדש השביעי... וכל העושה בו מלאכה ביטל מ"ע (ונוסף על כך גם) עבר על ל"ת וכו'. ואם ביוה"כ וביו"ט כך הוא, מסתמא הוה"נ בשבת. [כך אמר רבנו, ז"ל.] וא"כ, שהשביתה מכל המלאכות בשבת מצות עשה היא, היאך שייך לומר בזה שקטן אוכל נבילות ואין ב"ד מצווין להפרישו, והלא נבילה ל"ת לחוד הוא, ואילו שביתה ממלאכה בשבת מצוה היא, ובכל המצוות הלא איכא חובת חינוך. ואולי יל"ח בין הוצאה, שמלאכה גרועה היא, ואין בה אלא איסור למי שעובר עליה, ולא קיום מצוה לנזהר בה. א"נ, אולי י"ל דלישנא דגמ' שהי' רה"ר לאו דוקא הוא, ולא הי' אלא כרמלית, וטלטול בכרמלית אין בה — אפילו מדרבנן — דין מלאכה, (דנימא שיש לנזהר בה משום קיום מצות עשה), אלא רק איסור גזירה הוא. [השוה מש"כ בזה בס' ארץ הצבי (סי' ו' אות ח')]. ומעתה נ"ל בדרך אפשר, שאף שיש אי' דרבנן במטלטל בכרמלית, מכ"מ אין בו קיום מצוה (אפי' מדרבנן) למי שנמנע מלטלטל, דדוקא בזהירות במלאכות הוא דאיכא קיום עשה, ולא בזהירות באיסורי גזירות.

ועפ"י יסודו של מהר"ל, דלא שייך כל הענין של אינו מצווה ועושה באיסורים, הי' נראה לומר לדינא,

ועפ״י פשוטו הי׳ נראה, דזהו היסוד למנהגנו למכור את החמץ, דמי שיש לו חמץ בערב פסח יש עליו חיוב עשה של תשביתו, וגם אם לא ישרוף את חמצו מבעו״י, הרי יעבור בלאו דב״י וב״י. ולפי מנהגנו, אין אנו מוכרים את כל החמץ שיש לנו, אלא רק תשעים ותשע אחוז ממנו, ואחוז אחד משאירים לשרוף בע״פ. ונמצא, שבין כה וכה מקיימים למ״ע דתשביתו, אשר לכאורה גדרה — לאבד (או לשרוף) את כל החמץ שיש לו ברשותו בתחילת שעת איסורו, ובין אם יש לו מעט חמץ, או אם יש לו הרבה חמץ, מצות תשביתו מתקיימת בשוה, ואין המצוה יותר בשלמותה או יותר ״מפוטמת״ במה שהוא שורף אלף כזיתים, [אם יש לו כל כך], מאשר אם שורף רק כזית אחד [אם זהו כל מה שיש לו]. וא״כ במה שמוכר תשעים ותשע אחוזים מחמצו, הרי איננו פוגע בזה בהמ״ע דתשביתו, ואין הערמת המכירה אלא לענין הל״ת דב״י וב״י, דאילו לא מכר את כל ריבוי החמץ שלו, ורק הי׳ שורף הכזית האחת, הרי שהי׳ עובר בב״י על כל ריבוי החמץ ההוא, ועכשיו שמכר את ריבוי חמצו להנכרי, הרי הציל א״ע מאיסורא דב״י וב״י בעד החמץ ההוא, והערמה באיסורים הרי מישרא שריא. ובנוגע להעשה, הרי ליכא הערמה כלל, דבין כה וכה מקיים הוא את העשה דתשביתו בשלמותו במה שהוא מאבד את הכזית האחרון של החמץ שישנו ברשותו בע״פ. [וכן הבנתי מהס׳ פאר הדור (תולדות החזו״א) ח״ג עמ׳ רמ״א.][2]

שאפילו לפי מה שמבואר בשו״ע יו״ד דשפיר איכא קיום במתנדב לנהוג באכלות על חברו שמת, אפילו אם איננו מהקרובים שמחוייבים להתאבל עליהם, דמכ״מ, היינו דוקא בשבעה ושלשים ולא בי״ב חודש, דבשבעה ושלשים איכא קיומים, משא״כ ביב״ח, דליכא אלא איסורים, ועמש״כ עוד בזה בסי׳ ל״ח (בסוף הערה ג׳).

2) ועי׳ משנה סוף נגעים, בשני מצורעים שנתערבו קרבנותיהם, שא״ר יהושע, יכתוב נכסיו לאחר ויביא קרבן עני. ועיי״ש במשנה אחרונה דמשמע דדוקא בכה״ג שאין לו תקנה אחרת. אבל במצורע עשיר שרוצה לכתוב נכסיו לאחר בכדי שיביא קרבן עני, לא שרינן לי׳, דהוי׳ הערמה. ובפשוטו נר׳ דה״ט, דקרבנות אלו הם לא רק מתירים, אלא גם מצוות, וכמש״כ הרע״ב לעיל שמה (פי״ד מי״ב) במצורע עני שהביא קרבן עשיר שיצא, ותבא עליו ברכה, כלומר, שיש בזה משום הידור מצוה. וממילא, אם העשיר יעשה הערמה שכזה בכדי להפטר מקרבנו המהודר ולהביא קרבן עני, הר״ז הערמה במצוה, ואסור.

ומה שהקשה שם במשנ״א ממתני׳ דמס׳ מע״ש דתנן כיצד מערימים על המע״ש לפדותו בלא חומש, אף שמבואר בב״מ (נד.) דחומש אינו מעכב, והתוס׳ סוף נדה (סו: ד״ה כל הראוי לבילה) ייסדו דבדאורייתא לא שייך כל הענין של לכתחילה ובדיעבד אלא במצוה, ולא במתיר, הרי חזינן מזה שענין הפדיון הוא לא רק מתיר אלא אף מצוה. ועיין רמב״ם שכתב להדיא (פ״ד מהל׳ מע״ש ה״ג) שמברכים ברכת המצוה בשעה שפודים את המע״ש, ובפשוטו הי׳ נראה דעל מתיר (כמליחת הבשר להסיר הדם ממנו) לא תקנו ברכה, וגם מזה מוכח — ע״פ פשוטו — שהפדיון הוא מצוה. ואשר לפי״ז קשה כנ״ל, היאך מותר להערים במצוות. ועי׳ בתשו׳ נחלת יעקב (לבעל הנתיבות, סי׳ א׳) שהביא מדברי הירושלמי למס׳ מע״ש, דשאני חומש מכה״ת כולה, דדוקא הכא מותר להערים, דכתיב בי׳ ברכה.

ובמשנ״א הנ״ל כתב תירוץ אחר ע״ז — דלא כהירושלמי — דמה״ט מותר להערים בכה״ג, דעדיין לא חל חיובא דמצוה עלי׳, והוא מערים בכדי שלא יחול. ומכח סברא זו יצא להקל ולהתיר להשכיר בהמתו לנכרי קודם השבת ויפקירנה קודם השבת, דאכתי לא חל עליה שבת, ובפשוטו נר׳ מכח הגמ׳ דפ״ק דע״ז (טו:) דבשביתת בהמתו לא רק שיש שם איסור, אלא אף קיום עשה איכא, ולפי כללין, דהערמה במצוות אסורה, לכאורה הי׳ צ״ל אסור בכה״ג, דדוקא בפדיון מע״ש התירו — לפדותו בלא חומש, ולא

מוס ויאכלנו כמומו: **ד** ג. היה לו באחד משניהם כו'. כלומר דוקא כשעיף ג' שהיה לו לעובד כוכבים שותפות בשתם אפי' באחד מחלקי שיכול להיות שחלקו הוא הנב לו המות מקום שכל חיות הבהמה חלויה בו אבל אם אין לעובד כוכבים שותפות בם אלא באחר מיומד כגון שיש לו באחד משניהם אבר אחד כגון יד או רגל רואין כל שאלו יחמוך כו' כן פירש הטעו"ז ומדרישה כתוב שצריך שיהא כל האבר לעובד כוכבים ובא"ח פירש בענין אחר ע"ש. מיהו המוס' פ' בתרא דעבודת כוכבים כתבו שצריך להקנות לעובד כוכבים דבר שהחיות תלוי בו וכ"כ בהגהה מרדכי פרק האשה רבה ויש להחמיר לכתחלה וכ"כ בגאונים ריש בכורות וטוב להקנות דבר שעושה נבלה או טרפה: **ו** ד. לפי שהוא דבר שלא בא לעולם. ואין הקנין חל כמו שנתבאר בח"מ סימן רי"ט ס"ד: ה. או יקנה לו האם כו'. נ"ע דמהמוס' והרא"ש ריש בכורות והאגודה נשם ר"ת משמע מיפסא דאין לעשות כן משום דאחי לתעני דיקנה לו אחן העובר לחוד וכן משמע בטור וכמ"ש בפרישה ע"ש: ו. כדי להקנות כו'. דהקנין חל דהוי כמו אילן לפירותיו או פרה ושפחה לעובריה דקנה כיון שהפרה בעולם וכמו שנתבאר בח"מ שם: ז. שיקבל פרוטה כו'. ול"ל שיתן העובד כוכבים מעות שוה הראשם או הרישה

ב (ב) (ג) ג בהמת השותפין חייבת בבכורה:
ג (ג) ד שותפות העובד כוכבים פוטר שאם היה העובד כוכבים שותף בפרה או בעובר (ד) ה אפי' היה לו (ג) אחד (ה) מאלף (ה) באם או בולד הרי זה פטור מהבכורה (ו) לפיכך המקבל בהמה מן העובד כוכבים להיות מיטפל בה והולדות ביניהם או עובר כוכבים שקבל מישראל כזה הרי אלו פטורים מהבכורה שנאמר פטר רחם בבני ישראל עד שיהיה הכל מישראל:
ד **ג** ו היה לו באחד משניהם (ז) אבר אחד כגון יד או רגל רואים כל שאלו יחתוך יהיה בעל מום ה"ז פטור ואם אפשר שהעובד כוכבים (ח) יחתוך אבר (ד) ולא יפסל חייב בבכורה:
ה ז עדר שהמלך (א) נוטל ממנה מעשר כיון שעישור של מלך בתוכו חשיבא יד עובד כוכבים באמצע ופטור מהבכורה:

הגה (ז) ופי' יכול לפלג העובד כוכבים במעות חשוב יד עובד כוכבים נאמלע מאחר שעיקר שעבוד העובד כוכבים על הבהמות (ב"י להר"ף ורא"ש ופסקי מהרא"י סימן ק"ל) (ח) אבל אם המנו מתחלה שימנו לו דמיס בעד הולדות מייב בבכורה (גם זה שם):

ו (ה) (ט) ח בזמן הזה מצוה (ב) לשתף עם העובד כוכבים קודם שיצא לאויר העולם כדי לפטרו מהבכורה אף ע"פ שמפקיע קדושתו הכי עדיף טפי כדי שלא יבא לידי מכשול ליהנות ממנו בגיזה ובעבודה (ז) *) ט ואם יקנה לעובד כוכבים חלק בעובר (ג) אין הקנין חל
ד לפי שהוא דבר שלא בא לעולם לכך יקנה לו חלק באם ה אם יקנה לו האם
ו כדי (ו) להקנות לו חלק בעובר (ו) (יא) (ד) י והקנין יהיה ז שיקבל פרוטה מהעובד כוכבים

עד שיפול בו מוס ויאכלנו והיינו בזמן הזה אבל בזמן הבית היה מקריב אבריו ודמו ואוכל הבשר: **ב** (ב) בהמת השותפין כו'. דכתיב בקרבכם ונאכלתם אבל שותפות דעובד כוכבים פוטר דכתיב כל פטר רחם בבני ישראל: **ג** (ג) אחד מאלף. נב"י כתוב בשם תוס' ריש בכורות דקני אפי' בחזה אבל דבתוס' פרק בתרא דעבודת כוכבים כתבו שיש להחמיר להקנות לעובד כוכבים דבר שעושה אותה טריפה כגון הריאה והרגש אמנם א"ל שיתן העובד כוכבים מעות שוה הרגש או הריאה אבל אם הריאה אבל שיקנה בפרוטה אפ"פ ששוה יותר כפליס אפ"ה אין לחוש משום ניטול מקח דאין אהדי שהישראל גמר ומקני לעובד כוכבים כדי להפטר עכ"ל. והקשה שם בפרישה מאי שנא מקר ס"א בני מתנות כהונה שצריך שיהיה לעובד כוכבים חלק א' בכולה אפי' בכולה חלק כל שהוא ואם אין שותף עמו אבל בראש אין פטור אבל אם מן הלחיים וכן בזרוע וקיבה וא"כ קשה לדעת התוס' דבעינן דוקא דבר חשוב כמו ראש ופי' ולי נראה דלא קשה מידי דדוקא הכא בני בכור דכתיב פטר רחם בישראל יליפינן מינה שיהיה הכל בנני ישראל ואם מיטל דבר חשוב ממנו בטל הכל משא"כ לענין מתנות דאין לימוד מקרא על זה אבל דבכל שיש לעובד כוכבים חלק בו אותו חלק פטור ממתנות ותו בטל הכל משא"כ לענין מתנות דאין לימוד מקרא על זה אבל דבכל שיש לעובד כוכבים חלק בו אותו חלק פטור ממתנות ותו לא דאין מ' מלוי בחמירו כלל עכ"ל הט"ז: **ד** (ד) **אבר**. פי' שאין לעובד כוכבים שותפות בשתם אבל אם יחתוך. (ה) יחתוך. כגון שיש לו יתרת אבר או דהכי פירושו שאלו יחתוך אותו אבר עצמו חלק העובד כוכבים שבו ולא יהיה מוס ממתנת אותו החיתוך. ט"ז: **ו** (ו) להקנות. כתב הש"ך דל"ש דהא מתנות

ב פשוט ברש בכורות ובמ"כ פרשה אמור ילף לה מדכתיב ובכורות בקרבם ותמנים: ד פשוט רש בכורות: ה רמב"ם שם בפרק ד' ה"א ושמעון דשותף מקרי ואיתא שם בגמרא דף ג' ע"א בשבר מקנה בסיר משמע ומצר ומחמת כל עד דאיכא סליה: ו כ"כ סתא שם ומכדי יחתוך דאמר אפילו מוס קל שם ע"ב ומשמע לה כגון שיש יתר אצבע בידו או בגרגלי ואין מ פלס שאם מחסר כשר: ז מתחלת דרבא פסחים דף ו' ע"א: ח כ"כ בתוספות אבל דלא מיתשע דבר מרי בר רחל משום דמפקע לה מקדושתייהו וסי' בכורות דף ג' ע"ב: ט שם בתוספות: י מהר מדברי אביו הרא"ש שם:

דגול מרבבה

(סימן ש"כ בשו"ע סעיף ו') *) **ואם** יקנה לעובד כוכבים הכי' ופי' בסא"ש שנפוף בסר' ובש"ן ס"ק ע' וא"כ צריך לחתר מאן מיירי שאמר בפירוש שלוה מקנה לו בשם או דמיירי שלא מקנה לו בשם כוכבים בשם בנשומו ובקנה לו הולך נקנין חליפין ובמשם בפוסקים בחליפין קונה בעובד כוכבים ואמנם אף אדמ"ל בהא"ש נמוף הסימן בכל דבר זה אמנם מהרא"י בתמרי ופסקים לא סמך על זה רק בלילוף קולות אמרי וע' בש"ן ס"ק מ' ובי' בלבו"ש סימן מ' בח"מ ס"ק י"ד ובכ"ש ס"ק י"ב:

בית הלל

כתו בסר אמ' לגל כ"ל. והנה כל זה נפלם מפני סכ"ל בסימן ס"ז בחו"מ שי חיל וכן סמלוה לאמן וס' בס"ק דמסם אמר רב יהודה אמר שמואל בתלוה אם מכרו לעבר אים אכיים מבמעמו ופע"ג דהשמש לא קרקע בלא יעם סוף אמם לידי לא יעם ופ"ד אמר רב יהודה אמר שמואל בתלוה לאמרו לעבר אים אין אבמעמו ופף ע"ג דאמם לידי לא יעם אמם מיסו לא קרקע בלא יעם. וכתבו אסור ס"ק ע"ב פפק

גליון מהרש"א

(סי' ש"כ ס"ו) **אין** הקנין חל. בעבודת כוכבים ע"א א' הריאה או הראש כן העובר. ואולי כונתם ס"ם במקנה האם כדי לקנות הריאה בעובר כ"ש בהג"ה כאן: (סם) **והקנין** יהיה. וקנין חליפי בעובד כוכבים ע' ש"ך חו"מ סי' ק"ג סק"ל וקנין חצר בעובד כוכבים ע' בעליון לעיל סי' ק"ל ב' בהג"ה ואף דבדיעתם קנה העובד כוכבים בטעות (ובזה ע' ת' עבה"ג סי' ק"ב) לא דמי להאי דחולין ד' ל"ט סוף ע"ב דמבואר שאם העובד כוכבים אלבא הוא חשיב קניה דכיון דאינו אלבא לא סמיך על הדין דבקל בצלי דרגא ת' צ"ג סי' ס"א וע"ש עוד דיני בכור בת' שאחיו ובת' חב"י כמה דינים: (סם) **שיקבל** פרוטה. ואם נתנו בכתבה לעובד כוכבים מצדד בת' עבה"ג בעליון לעיל סי' ק"ב ב' בהג"ה ואף דבדיעתם קנה העובד כוכבים בטעות (ובזה ע' ת' עבה"ג סי' ק"ב) לא דמי להאי דחולין ד' ל"ט סוף ע"ב דמבואר שאם העובד כוכבים אלבא הוא חשיב קניה דכיון דאינו אלבא לא סמיך על הדין דבקל בצלי דרגא ת' צ"ג סי' ס"א וע"ש עוד דיני בכור בת' שאחיו ובת' חב"י כמה דינים: (סם) **שיקבל** פרוטה. ואם נתנו בכתבה לעובד כוכבים מצדד בת' עבה"ג בעליון לעיל סי' ק"ב ב' בהג"ה ואף דבדיעתם קנה העובד כוכבים בטעות (ובזה ע' ת' עבה"ג סי' ק"ב) לא דמי להאי דחולין ד' ל"ט סוף ע"ב דמבואר שאם העובד כוכבים אלבא הוא חשיב קניה דכיון דאינו אלבא לא סמיך על הדין דבקל בצלי דרגא ת' צ"ג סי' ס"א וע"ש עוד דיני בכור בת' שאחיו ובת' חב"י כמה דינים: (סם) **שיקבל** פרוטה. ואם נתנו בכתבה לעובד כוכבים מצדד בת' עבה"ג בעליון לעיל סי' ק"ב ב' בהג"ה ואף דבדיעתם קנה העובד כוכבים בטעות (ובזה ע' ת' עבה"ג סי' ק"ב) לא דמי להאי דחולין ד' ל"ט סוף ע"ב דמבואר שאם העובד כוכבים אלבא הוא חשיב קניה דכיון דאינו אלבא לא סמיך על הדין דבקל בצלי דרגא ת' צ"ג סי' ס"א וע"ש עוד דיני בכור בת' שאחיו ובת' חב"י כמה דינים:

חידושי רע"ק

(סי' ש"כ סעיף ו') **אין** הקנין חל. ואם אמר עם יציאת רובא יהיה קנוי לך ע"י קנין חצר נלע"ד דלא מהני כיון דקדושת הבכור והככירה בהדדי אחי' וחלין כא' ע' בתמורה (דף כ"ה ע"א) ואף באמר עם יציאת מוצא קנוי לך ע"ל (סי' ש"ס ס"ב) וע' בתה"ד

ביאור הגר"א

ב [ב] בהמת בכ'. חולין קל"ו א' וכרבון ובבה"ג והוא בתוס' ריש בכורות ד"ה והמשתתף כו': **ג** [ג] שותפות בכ'. חולין קל"ה ב' ותתני' רפ"ב: [ד] **אפי' היה** בכ'. עתוס' ג' ב' ד"ה דקא. ונראה דבהקנאת כו' ודיש בס"ד היה לו כו': [ה] **באם** או בולד. שם ג' א' אלא ל"ש: [ו] **לפיכך** בכ'. מתני' רפ"ב: **ה** [ז] **ואפי' יכל** בכ'. כלישנא בתרא שם. הרי"ף ורא"ש: (ליקוט) **ואפי'** בכ'. אבל הטור סתם כדברי ש"ע נראה שמספק בזה משום גיזסא האחרת שכתבו תוס' שם ב"ד בהכת כו' ואיתא ספרים כו' וודאי שזו הגיזסא נכונה וכמו שהקשו בתוס' שם מהברייתא דשם שנשאהה בקושיא ועוד שלא היה להגמ' לאשתמוטי ולהקשות התניא תחיבת ועוד שאין הדר לומר א"ד לגמרי להיפך מהראשון דשם אמרו דבזה לא איבעיא להו כלל ועתוס' דפ"ק די"ט י"ב א' ד"ה א"ד כו' ואף שהברי"ף הרא"ש כאיבא דאמרי ובדברי הרי"ף פ"ט איתו מוכח מראיתו שדוקא בגיזסא שלנו שראיתו שם אינה אלא על חלה שלליש לא קבא משמע שבכורות וחלה שוה אבל לגי' אית (דאמרי) [ספרים] יהוד ביהא וגם דאיתו אתו מובן בג"ל דלישנא קבא פליג אחלה וגם ראיתו מהירושלמי אינה ברורה כ"כ אף לחלה ראיה מהתוספתא שמפורשת בהדיא אע"ג דלא כפי פסלק לה בכ"ש בתוס' וחוששני לדברי הראשונים שגיזסא האחרת ועיקר: [ח] **אבל אם** כו'. ולי"ד לפ"ש בב"מ ע' ב' כיון דאי לא כו' עתוס' שם ד"ה ואי כו' וכן ה"ה ללישנא בתרא משום שעיקר שיעבוד וכו"ל שעיקר כו'. שם: **ו** [ט] בזה"ז כו'. תוס' ג' ב' ד"ה דקא כו': [י] **ואם** יקנה כו' **או** יקנה כו'. שם: (ליקוט) **ואם** יקנה כו'. כפ"ש בפ"ס דב"ב קמ"א ב' ובפ"ג דקדושין (ס"ב ב) דעובר הוי דבר שלא בא לעולם אלא דלרשב"ם דפסק בב"ב קמ"ג א' ד"ה הראויה כו' כדר"ג דאבור לבשתלד קנה ופי' שם קמ"ב א' ד"ה לבשתלד משום דחשיב עובר דבר שבא לעולם א"כ ה"ה כאן כה"ג דקנה אבל לתוס' ספ"ק דנטרן (י"ג ב) ד"ה לדבר כו' [ותוס' דבתובות ד' ב' ד"ה המזכה כו' א"נ כו'] שכתבו דטעמא דר"נ דס"ל להיפך מר"ה דלדבר שלא בא לעולם קנה ודבר שלא בא לעולם לא קנה א"כ כאן מודה ר"נ דלא קנה ותנא"א בפ"ט דב"ב ס"ה ד"ה בין בכתבת כו' וכ"ש לוטש"ע ח"מ סי' רי"ד ס"א שפסקו כהרמ"ה שפסק דלא כר"נ ותמ"ש בא"ה (ס"ס מ') על הא דקדושין הנ"ל (ע"ב): (ליקוט) **אם** כו'. ודעובד כוכבים דלשיטת כמ"ש בתוספתא וירושלמי והביאו הרא"ש בפ"ד דב"ב ס"ז המובר עובר פרוט שפחתו לחבירו לא עשה ולא כלום [ובח"מ סי' רש"ס ס"ד] ותמיה על הג"א דפרק מי שכתו שכ' שם (בליקוט הנ"ל) ע"ש (וי"ל להרשב"ם והתוספתא וירושלמי בשלא פירש לבשתלד ועברשב"ם והג"א שם) (ע"ב): [יא] **והקנין** כו' **או שיקבל** כו'. תוס'

באר היטב

ג (ג) **מאלף**. נב"י כתב בשם תוספות דבכורות דקני אפי' באחוז אבן בתוס' פרק בתרא דעבודת כוכבים כתבו שיש להחמיר להקנות לעובד כוכבים דבר שעושה אותה טריפה כגון הריאה והרגש אמנם א"ל שיתן העובד כוכבים מעות שוה הרגש או הריאה אבל שיקנה בפרוטה אפ"פ ששוה יותר כפליס אפ"ה אין לחוש משום ניטול מקח דאין אהדי שהישראל גמר ומקני לעובד כוכבים כדי להפטר עכ"ל. והקשה שם בפרישה מאי שנא מקר ס"א בני מתנות כהונה שצריך שיהיה לעובד כוכבים חלק א' בכולה אפי' בכולה חלק כל שהוא ואם אין שותף עמו אבל בראש אין פטור אבל אם מן הלחיים וכן בזרוע וקיבה וא"כ קשה לדעת התוס' דבעינן דוקא דבר חשוב כמו ראש ופי' ולי נראה דלא קשה מידי דדוקא הכא בני בכור דכתיב פטר רחם בישראל יליפינן מינה שיהיה הכל בנני ישראל ואם מיטל דבר חשוב ממנו בטל הכל משא"כ לענין מתנות דאין לימוד מקרא על זה אבל דבכל שיש לעובד כוכבים חלק בו אותו חלק פטור ממתנות ותו לא דאין מ' מלוי בחמירו כלל עכ"ל הט"ז: **ד** (ד) **אבר**. פי' שאין לעובד כוכבים שותפות בשתם אבל אם יחתוך. (ה) יחתוך. כגון שיש לו יתרת אבר או דהכי פירושו שאלו יחתוך אותו אבר עצמו חלק העובד כוכבים שבו ולא יהיה מוס ממתנת אותו החיתוך. ט"ז: **ו** (ו) **להקנות**. כתב הש"ך דל"ש דהא מתנות

פתחי תשובה

שכ ה (א) נוטל מבנו בעשור. עין בשפוטם מהר"ם דפקיעד סימן נ"ב לענין מקום שהנהוג שהמלך טול הולך בעיר שעלה לכל אחד מן הבהמות שלו וחייב שיקיף שהנהמה יולדת נרשם מן פופר המלך עד שנמצאו אחת לאחת לאשון שלנו לו עשרה ולדות אי לא טוקא הולך בעיר אבל קודם שעלנו לו עשרה ולדות רשות בידו לעמוד הולדות והבהמות שלו נלי מוחה ושיו ממריב ליתן להמלך כלום ובכאן יש לישראל בהמה מ' שנכרה הלכה נסור אם מיב בנכרה אז לא אם יש לדעתו לעבד שהמלך טול ממנה מעבד והשיב דפשוט דלא מקרי יד עובד כוכבים בחלבא ותיב בנכרה ולא דמי לדין זה מבהמה שעמדים ע"ש: **ו** (ב) **לשתף עם העובד כוכבים**. ע' נמשנה נמלך ר"ד מהל' נכורות שנשאל מה שיהא לו בהמה מבכרת ויהיה חולה לפטרה מהבכורה ע"י שימסור לעובד כוכבים חלק ממנה נפרוטה ופשה שלים ותתן לו פרוטה כדי שימסור לעובד כוכבים והלך הבלים ולא ידעינו אם עשה שלימותו וכן כך יולדה הבהמה והבלים אינו נשאול אם פיו והאפרך הרבה נדין חזקה שלים עשה שלימותו והעלה דבנ"ד ס"ל לבקל מבהמה שעמדים דלא אמרינן חזקה שלים סי' לקולא אלא בבהמה לא לא עבדי הבלים פיקח אפשר שיבא שהמלך לידי עבירה בהבהמ בתחומין והיא דהמם אבל הכא דכ"ז שבא יולדה אין כאן שום דבר והבלים מתפלל לותר מחר אפשר שלימותי ותיר דהכא אלי בדעת אחרים דאפשר לא ידלה לקנות ותיר דדעת גדולי הראשונים דבכל מורה לא אמרינן חזקה זו לקולא ולכן בנ"ד נסור יש לו קדושת נסור עד שיפול בו מום. שוב הובר לו שהבבלים הביאו מוס לבהמה ורוצים לאכול מן מוס זה ומבר דלא הוציא כלום ואפשר בהבלים אינו הבסור על מוס זה לא אם דבא דקי"ל המביל מוס נבסור לא יאמר עלין הוא רק קנס מדרבנן כלעיל סימן ש"ג ולדבנן אמרינן חזקה זו לא לקולא מכל מקום יש להחמיר מחמת שני עעמים אחמרים ותיר דבא דמחלקינן כאן בין איסור טורה לשל

(סימן ש"כ בשו"ע סעיף ו') **והקנין** יהיה שיקבל פרוטה מהעובד כוכבים ויקנה לו הסקס. בש"ע אמנם שמעל מי מ"ש מיישב המעבר נדול שטבנים לבמילה בכסף משום דמיירים מעמת קונות ומ"ש לחזור מו. עוד דבמה פוסקים סוברים כן ויישב שם דבר מ"ב שהבילו בא"ח בס"ח בס"ח מ"ב אמרים לקנות מו ובמרים שבר אמרים מר מ"ב ומקנה

CamScanner

בטור הטעם דלפי׳ של רש״י מעות קונות בעובד כוכבים בלא משיכה ולר״מ דוקא משיכה קונה בו ולרך שימשוך הבהמה לרשותו) (הרביס) או לסימטא הלכך בלאת ידי שניהם יעשה כן: (ז) **או שיקבל מעות** כו׳. בטור כתוב שהדבר הראשון דהיינו שיקנה לו המקום הוא יותר מוכחר וגרתא טעמא לפי שקנין אגב המקום הוא עדיף ממשיכה כמ״ש בת״מ סי׳ קל״ז בדברי הרמ״ה: (ח) **או שיקבל מעות** כו׳. כתב בתשובת מהרר״י מג״ל סי׳ קע״ד דאם לא מכר רק בדרך מ׳ מעות אז במשיכה הוה סמך בכור אפי׳ בדיעבד כיון דלא ידעינן כמאן קי״ל ובתשובת רמ״א סי׳ פ״ז כ׳ היינו דוקא לכתחלה לצרך מעות אבל בדיעבד אם נתן לו המקום שהבהמה עומדת שם והמקום (ה) **יקנה לו חלק באם:** (ז) (ח) או (ז) שיקבל מעות מן העובד כוכבים (°) וימשוך הבהמה לרשותו או לסימטא (ז) דאז משיכה קונה לו עם המעות (טור לדעת רש״י ור״ת): אלא פני שיקנה בפרוטה ואע״פ שעה יותר כפלים אפ״ה אין נאמר משום ביטול מקח דאגן מהדי שהיראל גמר ומקני לעובד כוכבים כדי להפטר. תוס׳ פרק בתרא דעבודת כוכבים: ח. ויקנה לו המקום בו׳. משום דיש ממלוגים בין הפוסקים ר״ת וסייעתו סוברים דמשיכה קונה בעובד כוכבים ולא מעות ורש״י וסייעתו סברת להו דמעות קונות ולא משיכה ולגאת ידי אפק צרין לעשות קנין דמשיכה ומעות. ומשמע דאפי׳ דיעבד אם לא עשה אלא קנין אחד מן משיכה או מעות לא נסתר מנכוחה וכתב הב״ח דאפי׳ עביד תרוייהו משיכה ומעות אלא דלא נתן העובד כוכבים המעות מיד בשעת הקנין אלא שהבטיחו ליתן לו מעות כך וכך והאמין לו אף על פי שנתן לו העובד כוכבים אח״כ מה שהבטיח לו אין אנו מעות קונות ואין צרין לומר אם ישראל היה חייב מנכוחה וכ״כ בתשו׳ מהרי״ל ומניחו הדריסה וכ״פ הב״י ואבר אחרונים וכתב עוד הב״ח דאפי׳ עביד תרוייהו משיכה ומעות אלא דלא נתן העובד כוכבים מעות מיד בשעת הקנין אלא שהבטיחו ליתן לו מעות כך

ביאור הגר״א

בעבודת כוכבים ע״א א׳ סד״ה רב אשי והוא לחוש גם לדברי רש״י בבכורות ג׳ ב׳ ד״ה קנין גמור כו׳ אבל לדינא קי״ל כמ״ש תוס׳ בעבודת כוכבים שם ובבכורות י״ד א׳ ד״ה רב אשי דמשיכה בעובד כוכבים קונה וכמסקנא דגמ׳ דעבודת כוכבים שם ע״ב א׳ וכ״פ

באר היטב

והרמ״ם משמע מיפסק דאין לעשות כן משום דאחי למעטי דיקנה לו אחן העובר לחוד עכ״ל: (ז) **דאז.** כ׳ הש״ך משום דיש מחלוקת בין הפוסקים אם משיכה קונה לו אלא מעות אז מעות אלא משיכה הלכך בלאת ידי אפק צרין לעשות קנין דמשיכה ומעות משמע דאפי׳ דיעבד אם לא עשה אלא קנין א׳ משיכה או מעות לא נסתר מנכוחה וכתב הב״ח דאפי׳ עביד תרוייהו משיכה ומעות אלא דלא נתן העובד כוכבים המעות מיד בשעת קנין אלא שהבטיחו ליתן לו מעות כך

חידושי רע״ק

(סי׳ ר״ע) ודוק: (סס) **ויקנה לו המקום.** ואם מהני הקנאה לאפקורה ע׳ טורי אבן ר״ה (דף י״ב ע״א) ד״ה קצירכם ועי׳ בת׳ עבודת הגרשוני (סי׳ כ״ב) דאין לעשות הקנה ע״י מחנה או הפקר כ״א ע״י מכירה. בפרישה בעב׳ כוכבים ס״ב ד״ה שרוב שכוכרים בכור אינם מקבלים מעובד כוכבים רק מעות ואין מדקדקים להקנות המקום אם י״ל בזה

כל המקבל מעות אדעתא דרבנן מקנה ודעתו ע״כ אמקום כדאמרינן באה״ע (סי׳ כ״ח) גבי משאיל חפץ לקדש בו אשה עכ״ל ולענ״ד יש להביא ראיה מההיא דלעיל (סי׳ רצ״ד סט״ו) ועכ״ש

שם: (ט״ז סק״ז) **אגב המקום הוא עדיף.** משמע דס״ל להט״ז בפי׳ ויקנה לו המקום לא דע״י יקנה הבהמה בקנין חצר אלא דמקנה לו בקנין אגב עכ״ש בגליון הש״ע חומ״מ (סי׳ ר׳ ס״ב):

פתחי תשובה

וכפף הייט דהמה הטוו מדמיסם דין דמהני בכל אחר ואחר משא״כ (ע׳ שלאן) לא מהני בכל המדינות נהרא נהרא ופפעיה אלו קוטה בלי המדינות אלו קוטה בלי פפק הנהיגא שאמרו אלהה בתפנה בשר בכור שנמכר (בלו שלאן) בלי שום כפף כו׳ עיין שם ר״פ שם ר״פ נ״ט שרי שמנם בל לנטש שרי שמנם על דנרי המ״ש הנ״ל דחלילה לסמוך עליו לחתיר בזה נאיסור כרת בשנם שקשה לעמוד על מיזוגו של מנהג וכך ומשמע מהחק יעקב ס״ר מ״מ ס״ק ר״ד אלא מלאו לנו לחיר אלא לענין ממן ולפי׳ קנין כפף עם (לאנש שלאן) אין לקבל ס״ם ותש״ל ובל ס״ר ס״ר שוף ס״ק״נ. ועיין בתשובת חתם סופר ס״ר ש״ד לחרין בזה ומפיק דנ״ל דלא בעינן לא קנין דרבנן מועיל להפקיע מחיר לחוריתם ומכ בפוף דפטיומתא הוא קנין לחוריתם מתם דהיכן מיגיע שמנם רבנן שמנם דנרי המ״ש הנ״ל דחלילה לסמוך עליו לחתיר בזה נאיסור כרת בשנם שקשה לעמוד על מיזוגו של מנהג וכך ומשמע מהחק יעקב ס״ר מ״מ ס״ק ר״ד אלא מלאו לנו לחיר אלא לענין ממן ולפי׳ קנין כפף עם (לאנש שלאן) אין לקבל ס״ם ותש״ל ובל ס״ר ס״ר שוף ס״ק״נ. ועיין בתשובת חתם סופר ס״ר ש״ד לחרין בזה ומפיק דנ״ל דלא בעינן לא קנין דרבנן מועיל להפקיע מחיר לחוריתם הוא קנין לחוריתם ומכ בפוף דפטיומתא הוא קנין לחוריתם ומכ בפוף דפטיומתא הוא קנין לחוריתם ומכ בפוף דפטיומתא